

Täysistunto

Maanantai 4.3.2019 klo 12.04—16.20

3. Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon 2. osa Ratkaisuja työn murroksessa

Valtioneuvoston selonteko VNS 5/2018 vp

Valiokunnan mietintö TuVM 1/2018 vp

Ainoa käsittely

Puhemies Paula Risikko: Ainoaan käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 3. asia. Nyt päätetään tulevaisuusvaliokunnan mietinnön TuVM 1/2018 vp pohjalta kannanotosta selonteon johdosta.

Tulevaisuusvaliokunnan puheenjohtajan Stefan Wallinin esittelypuheenvuoron jälkeen keskustelu käydään etukäteen pyydettyjen puheenvuorojen osalta nopeatahtisena. Ryhmäpuheenvuorojen pituus on enintään 5 minuuttia ja muiden etukäteen varattujen puheenvuorojen pituus enintään 5 minuuttia. Puhemiesneuvosto suosittaa, että myös nopeatahtisen keskusteluosuuden jälkeen pidettävät puheenvuorot kestävät enintään 5 minuuttia. Lisäksi myönnän harkitsemassani järjestyksessä vastauspuheenvuoroja.

Keskustelu

12.05 **Stefan Wallin r** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies, värderade talman! Tällä hetkellä lähitulevaisuus eli seuraavat kuusi viikkoa taitavat kiinnostaa sekä poliitikkoja että julkista sanaa enemmän kuin ikuisuus. Poliitikka on suoraa lähetystä, ja usein se vanha sanonta ”parempi pyy pivossa kuin kymmenen oksalla” toimii käytännön elämän ohjenuorana.

De kommande sex veckorna utgör för tillfället i både detta hus och mediehusen den omedelbara, den akuta framtid som åtminstone för stunden skuffar undan många frågor som på längre sikt är helt avgörande för detta lands framtida öden. Den framtiden vidkänner inga fyraårscykler utan sträcker sig långt över både valperioder och hela generationer.

Mutta onneksi meillä on tulevaisuusvaliokunta, jonka poliittisista suhdanteista täysin riippumaton tehtävä on tunnistaa päätöksenteon kannalta tärkeitä, tulevaisuudessa erityistä huomiota vaativia pidemmän aikavälin asioita. Sellainen asia on hallituksen tulevaisuusselonteon teemana oleva työn murros ja suomalaisen työn tulevaisuus.

Selonteossa tarkastellaan työn muutosta työn rakenteiden, sisällön, osaamisen, toimeentulon ja työn merkityksen näkökulmasta. Muutoksen keskiössä ovat uuden teknologian mahdollistama työn tekemisen ja jakamisen uudet tavat sekä globaalit haasteet, kuten muuttoliike ja kestävä kehitys.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 169/2018 vp

Suomi tarvitsee koko väestön kattavan laadukkaan elinikäisen oppimisen mallin, joka varmistaa kaikkien kansalaisten riittävät perustaidot tulevaisuuden työelämässä sekä tukee toimeliaisuutta ja toimintakyvyn säilymistä. Riittävän työvoiman turvaamiseksi tarvitaan myös työperäisen maahanmuuton edistämistä ja syrjäytymisen tehokasta ehkäisemistä.

Tulevaisuusvaliokunta sai lausunnot tulevaisuusselonteosta sivistysvaliokunnalta sekä työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalta, mistä parhaimmat kiitokset.

Nyt käsitellyssä olevassa mietinnössään tulevaisuusvaliokunta keskittyi laajasti myös työn murroksen globaaleihin reunaehtoihin, muun muassa 1,5 asteen polkuun. Lisäksi keskityttiin hyvinvointitalouden mittareihin, uuteen teknologiaan ja uuteen työhön, osatyökykyyn, demografiaan, sukupuolten väliseen tasa-arvoon sekä työ- ja koulutusperäiseen maahanmuuttoon, luovaan talouteen ja monitoimijuuteen, teknologian yhteiskunnallisiin vaikutuksiin sekä pitkän aikavälin politiikkaan, muun muassa tulevaisuusselonteon vaikuttavuuden kehittämiseen ja tulevaisuusvaliokunnan rooliin.

Mietintöä valmistellessaan valiokunta kuuli laajasti asiantuntijoita yhteiskunnan eri osalualueilta. Muutoksen ajurit, kuten esimerkiksi teknologian kehitys, ilmastonmuutos ja väestörakenteen muutos sekä niiden moninaiset vaikutukset työelämään, on asiantuntijoiden mukaan pääosin tunnistettu tulevaisuusselonteossa. Hyvää palautetta saivat myös selonteossa esille tuodut kehityssuuntien ristiriitaisuudet sekä niihin liittyvät yhteiskunnalliset jännitteet.

Syväällisempää tarkastelua puolestaan toivottiin muun muassa uusista osaamistarpeista, työmarkkinoiden polarisaatiosta, työn organisoinnista alustataloudessa, alustatalouden hyödyistä, haitoista ja todellisista merkityksistä, toimeentulon rakenteista tulevaisuuden työelämässä, ihmisten moninaisuudesta, maahanmuutosta, työelämän ja muutosten etiikasta ja niin poispäin.

Keskeisessä asemassa tulevaisuuden työelämän ja kilpailukykyisen Suomen kannalta on tietysti koulutusjärjestelmä. Sen perusvahvuus on edelleen, että jokaiselle tarjotaan tasavertaiset koulutusmahdollisuudet hänen omista lähtökohdistaan riippumatta. Hyvät sivistykselliset valmiudet sisältävä osaamis pohja luodaan jo varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa. Eräs keskeinen havainto liittyy jatkuvan oppimisen kehittämiseen, koulutustarpeen ennakointiin ja laajaan hyvinvointimalliin.

En av de stora utmaningarna för det livslånga lärandet är behovet att uppdatera kunskan-
det också för dem som redan befinner sig i arbetslivet eller för den oroväckande stora skara
unga vuxna som saknar avgångsbetyg från andra stadiet. Uppskattningarna av behovet av
vidare- eller kompletterande utbildning varierar från en till två miljoner personer fram till
år 2030, och det här är en gigantisk utmaning. Tämä on valtava haaste.

Omassa lausunnossaan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta tähdentää sosiaaliturvan kokonaisuudistuksen tarpeellisuutta ja kannattaa opiskelun mahdollistamista tarkoituksenmukaisesti mukautetulla työttömyysturvalla. Kiireellisesti ratkaistavana asiana mainittakoon nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen, olkoonkin, että viimeaikainen kehitys on ollut positiivisesti merkille pantavaa. Edessä on joka tapauksessa laaja työn ja talouden murros, johon sopii huonosti nykyiseen työ- ja sosiaaliturvalainsäädäntöön sisältyvä jyrkkä kahtiajako palkkatyön ja yrittäjyyden välillä. Nykyinen sosiaaliturvamalli tukee heikosti uutta erilisistä työsuhteista ja toimeksiannoista tai muutoin yrittäjämäisestä työstä rakentuvaa työ-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 169/2018 vp

raa. Tähän voisi vielä lisätä, että taistelu erilaisia työnteon ja varsinkin lyhyiden työsuhteiden kannattavuutta vähentäviä kannustinloukkuja vastaan ei todellakaan ole vielä ohi.

Puhemies! Pitää ajatella globaalisti ja toimia paikallisesti. Näin voidaan ehkä kiteyttää Agenda 2030 ja kestävä kehityksen sanoma pähkinänkuoressa. Tulevaisuusvaliokunta painottaa, että kestävä kehitys ja erityisesti ilmastonmuutoksen pysäyttäminen kuuluvat globaaleihin reunaehtoihin, jotka on huomioitava työn tulevaisuutta pohdittaessa. Työ ja kestävä kasvu on sopeutettava ekologisiin rajoihin ja Suomen kansainvälisiin sitoumuksiin.

Teknologian kehityksen ennakointi on yksi tulevaisuusvaliokunnan päätehtävistä. Teknologialla on merkittävä rooli myös, kun puhutaan muuttuvasta työstä ja työelämästä. Uusi teknologia mahdollistaa globaaleille markkinoille pääsyn helpommin kuin ennen ja luo kilpailukykyä, mutta samasta syystä tuota saavutettua markkina-asemaa ja edelläkävijyyttä on vaikea säilyttää. Tarvitaan vahvaa, jatkuvaa näyttöä.

Tulevaisuusvaliokunta toteaa, että uusi teknologia voi korvata vanhoja teknologioita ja myös lopettaa sitä kautta vanhoja töitä ja ammatteja. Samalla on kuitenkin kyse siitä, että uusi teknologia muuttaa nykyisten ammattien sisältöä ja työn organisoitumista. Uusi teknologia luo siis myös uutta työtä ja uusia ammatteja sekä mahdollistaa uusia liiketoiminta- ja työmahdollisuuksia.

Työn tulevaisuuteen ja määrään vaikuttavat myös demografiset ja sukupuoleen liittyvät tekijät. Vuonna 1987 Suomessa syntyi hieman yli 60 000 lasta ja 30 vuotta myöhemmin vuonna 2017 yli 10 000 lasta vähemmän.

Till den här demografiska utmaningen hör också frågan hur vi kan befrämja arbets- och utbildningsrelaterad invandring. Finland måste i framtiden få klart fler högskolestuderande från andra länder och helst också kunna sysselsätta dem här efteråt. Det här förutsätter smidigare invandrings- och uppehållstillståndsförfaranden, flexibla internationella serviceprocesser i högskolorna och bättre sysselsättningsförutsättningar för dem som får sin examen. Också asylsökande måste få möjlighet att snabbare inträda i arbetslivet.

Mietintönsä päätteeksi tulevaisuusvaliokunta ehdottaa, että eduskunta omassa tulevassa päätöksessään edellyttäisi valtioneuvostolta seuraavaa: ”Valtioneuvosto

1) luo vaihtoehtoisia skenaarioita ja toimintamalleja myös sen varalle, että muutos globaalissa toimintajärjestelmässä on pysyvä tai hyvin pitkäaikainen. Globaalin toimintaympäristön epävarmuuden vuoksi on analysoitava entistä laajemmin myös sellaisia skenaarioita, joissa kansainvälisen yhteisön kehityskulku ei ole toivotunlaista. Tämä ei ole ristiriidassa virallisten tavoitteiden edistämisen kanssa, vaan varautumista vaihtoehtoihin tulevaisuuksiin. Globaalin toimintaympäristön monimutkaistuessa ja EU:n päätöksenteon vaikeutuessa esimerkiksi pohjoismaisen yhteistyön merkitys tulee kasvamaan.

2) varmistaa, että elinikäisen jatkuvan oppimisen malli kehitetään huomioiden lähiajan haasteena myös jo työelämässä olevien osaamisen päivittäminen, mukaan lukien vailla toisen asteen tutkintoa olevien nuorten aikuisten laaja joukko.

3) kehittää mekanismeja, joilla ilmastonmuutoksen hillintätoimista pahiten kärsiville yritysille, ihmisille ja alueille voidaan korvata sopeutumisesta aiheutuvia kuluja.

4) täydentää valtion tulo- ja menoarviota laadittaessa bkt-mittaria luonnonvarojen kuluista sekä hyvinvoinnin määrää paremmin arvioivalla satelliittitilinpäädöllä sekä yhdistelmäindikaattoreilla.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 169/2018 vp

5) valitsee työn murrokseen, suomalaisen työn tulevaisuuteen ja hyvinvointitalouteen liittyen ilmiöpohjaisen budjetoinnin kohteeksi nuorten syrjäytymisen ehkäisyn, osatyökyvyn hyödyntämisen ja työhyvinvoinnin.

6) kokeilee taiteilija-allianssia.

7) selvittää, tarvitaanko bkt-mittarin rinnalle uusia mittareita digitalisaation ja digitaalisen liiketoiminnan vaikutusten ymmärtämiseksi.

8) selvittää alustatalouden, lohkoketjuteknologian ja kryptovaluutan vaikutuksia talouteen sekä edistää Verohallinnon kansainvälistä yhteistyötä alustatalouden valvonnan edistämiseksi ja uusien alustatalouden palveluiden kehittämiseksi

9) kehittää tulevaisuusvaliokunnan selonteon vaikuttavuutta siten, että selonteon valmistelu kiinnitetään paremmin ministeriöiden yhteiseen ja jatkuvaan ennakointiin. Ministeriöiden yhteisen ja jatkuvan tulevaisuustyön yhteen keräävä julkaisu voi toimia tulevaisuusselonteon ensimmäisenä, yhteistä ymmärrystä rakentavana osana. Ja toisessa osassa valtioneuvosto voi valintansa mukaan avata paremmin jonkin tai jotkut selvityksessä esille nousseista ilmiöistä.

10) kehittää teknologian eettistä arviointia ja teknologian yhteiskunnallisten vaikutusten arviointia verkostomaisesti esimerkiksi osana kansallista ennakointiverkostoa ja sen strategisia ennakointikeskittymiä.”

Arvoisa puhemies! Lopuksi, yhtä kaikki: Eräs tärkeimmistä arvokysymyksistä on, miten rakentaa tarinaa Suomesta ja suomalaisuudesta, joka perustuu monimuotoisuuteen ja jossa jokainen voisi kokea kuuluvansa mukaan. Työn sopeuttaminen meneillään olevaan murrokseen, mutta planeetan asettamiin rajoihin, edellyttää käytäntöjen ja narratiivien muutosta toivoa ylläpitäväksi uudeksi jälleenrakennusprojektiksi. Kenenkään ei tule olla tässä tarinassa objekti, pelkkä toimenpiteiden kohde. Olemme kaikki subjekteja toimijoita, kukin omilla taidoillamme ja omalla tavallamme.

Puhemies Paula Risikko: Kiitoksia. Seuraavaksi mennään ryhmäpuheenvuoroihin. Ensimmäisenä keskustan eduskuntaryhmä, edustaja Pirttilahti. — Olkaa hyvä.

12.16 Arto Pirttilahti kesk (ryhmäpuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Työ monimuotoistuu, ja tarve joustavammille työnteon muodoille kasvaa. Tulevaisuuden työelämässä tärkein taito onkin muuntautumiskyky.

Me keskustassa luotamme ihmiseen. Jokainen sukupolvi kohtaa aivan uusia haasteita, mutta jokainen sukupolvi myös onnistuu ratkaisemaan ne omalla tavallaan. Luotamme elinikäiseen oppimiseen. Siihen viitataan sekä selonteossa että valiokunnan mietinnössä. Keskustassa elinikäisen oppimisen pohja luodaan koulutuksen tasa-arvolla. Pienten lasten koulu on mallimme, jossa lapsen perustaitojen kehittymistä tarkastellaan jo koulun toisella luokalla. Tarpeellisella tuella tulisi varmistaa, että jokainen koululainen saa riittävät valmiudet tulevaisuuteen. Mallimme mukaan koko opintien pitää olla joustava ja muunneltava. Oppioikeuden — ei suinkaan oppivelvollisuuden — tulee kestää 18-vuotiaaksi, niin että jokaisella nuorella on täysi-ikäisenä joko lukion tai ammattioppilaitoksen tutkinto. Emmekä sulje pois sitäkään, etteikö tutkintoa voisi suorittaa myös vapaan sivistystyön polkuja hyödyntäen.

Arvoisa puhemies! Opinnoista työelämään siirtymisen on syytä kehittyä huomattavasti nykyistä monimuotoisempaan suuntaan. Tämä edellyttää sujuvia rajapintoja koulutuksesta töihin ja toisinpäin. Tarrautumalla vanhoihin rakenteisiin, toimintatapoihin ja asentei-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 169/2018 vp

siin väistämättömästä muutoksesta tulee paitsi hitaampi myös tuskallisempi. Tarvitaan poikkihallinnollista ajattelua, jossa opetus, oppiminen, työelämän säännöt, työnvälitys ja yrittäjäys on sidottava saumattomasti toisiinsa. Työ lohkaisee jo nykyisin huomioltamme silloinkin, kun olemme perheen ja läheisten keskellä. Mutta myös läheisille on suotava huomio ja apu, silloin kun he sitä tarvitsevat. Tämä on entistä tärkeämpää. Kohta meillä kaikilla on ikääntyvät vanhemmat tai muita läheisiä, joiden avuntarve vuosien myötä vain lisääntyy. Hyvä työpaikka ja työyhteisö joustavat perheiden hyväksi, koska se lisää myös työntekijän hyvinvointia.

Arvoisa puhemies! Työ tarvitsee tekijänsä, ja tekijä ansaitsee työn. Tulevaisuudessa tekijöinä pitää olla yhä laajempi joukko erilaisia osaajia. Osa-aikaiset, osatyökykyiset, ikääntyvät tai uudelleen kouluttautuvat ovat valtava voimavara. Jos valmiudet eivät riitä, oppimis- ja työpolun joka ainoassa vaiheessa on saatava tarvittavaa tukea. Siten myös ehkäisemme tehokkaimmin syrjäytymistä. Työyhteisöjen asennemuutosta tarvitaan erityisryhmien työllistymiseen. Valmennuksista tai kuntoutuksista ei ole mitään hyötyä kenellekään, jos ne ovat irrallaan aidosta työympäristöstä.

Toimialojen rajojen murtuessa työ jäsentyy uudella tavalla. Työntekijä ei anna enää aikaansa vaan osaamistaan ja aikaansaamistaan. Alustatalous tarjoaa rajattomia uusia mahdollisuuksia, jotka synnyttävät uusia palveluita, työpaikkoja ja elinvoimaa. Tarvitaan uusia keinoja, joiden avulla ihmiset ja työmarkkinat pystyvät sopeutumaan tähän. Siksi myös sosiaaliturvan täytyy jatkossa olla vahvaan perusturvaan nojaava kokonaisuus, joka antaa sijaa yrittämiselle, osuuskunnille ja yhteistyölle. Teknologiset ratkaisut ja työn tekemisen uudet muodot antavat meille välineitä myös suurimman globaalin haasteemme, ilmastonmuutoksen, kohtaamiseen. Yhä useampi toimenkuva tai työn osa on riippumaton siitä, missä työ fyysisesti tehdään. Alustat ja yhteydet tuovat maamme, maanosamme ja maailmamme päätelaitteeseen silloin kun haluamme.

Juha Sipilän hallituksen kärkihankkeen avulla olemme tällä vaalikaudella purkaneet byrokratiaa sadoista eri säädöksistä. Mielestäni parasta tässä kaikessa on se, että yhä useammassa organisaatiossa kehittäjät ja johtajat ovat muuttaneet ajatteluaan. Moni virkamies-työtä tekevä on halunnut muuttua tarkastajasta valmentajaksi: kun tarkastuksessa löytyy epäkohta, se ratkaistaan ja korjataan yhdessä. Tämä kertoo siitä ajatuksesta ja asenteesta, että voidaan muuttua. Tällaista ajattelua keskustan eduskuntaryhmä peräänkuuluttaa myös työn murroksen kohtaamiseen.

Arvoisa puhemies! Pääministeri Juha Sipilä on esittänyt, että jatkossa tulevaisuusselontekoja tehtäessä eduskunnan tulevaisuusvaliokunta olisi mukana valmistelemassa näitä vaalikausien ylitse ulottuvia pitkän aikavälin visioita Suomelle. Me keskustan eduskuntaryhmässä kannatamme tätä ajatusta lämpimästi. Tulevaisuus on liian laaja käsite kutistettavaksi vain yhden vaalikauden mittaiseen ajatteluun.

Arvoisa puhemies! Hyvät kollegat! Keskustan ryhmän puolesta kiitän lämpimästi tulevaisuusvaliokuntaa, puheenjohtajaa ja jäseniä, hyvästä keskustelusta ja tästä mietinnöstä. Kiitokset myös meidän erinomaisille valiokuntaneuvoksille.

12.21 Sinuhe Wallinheimo kok (ryhmäpuheenvuoro): Arvoisa puhemies! ”Työelämä mullistuu: Tällainen on tulevaisuuden ’supertyöntekijä’.” ”Tekoälyn mullistus on tulossa: Viidesosa työpaikoista katoaa, ja suuri joukko ihmisiä takaisin koulun penkille.” Tällaisia otsikoita on viime vuosina vilissyt työn murrokseen liittyen. On totta, että työelämä tulee robotisaation ja digitalisaation myötä mullistumaan tulevina vuosikymmeninä. Tätä ei kui-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 169/2018 vp

tenkaan tule katsoa uhkana vaan mahdollisuuksien kautta. Ihmistyölle on aina löytynyt uusi tarve ja muoto, minkä vuoksi kehityksen jarruttaminen on väärä keino suhtautua murrokseen. Murrokseen on toki varauduttava etukäteen. Tämä on huomioitava etenkin koulutuksessa, mutta yhtä lailla se vaikuttaa perhevapaiden, yritystukien, eläkkeiden ja tietenkin verotuksenkin uudistamiseen.

Arvoisa puhemies! Työ ei lopu, vaan työtehtävät muuttuvat. Kysymys kuuluukin, pysykö koulutus muuttuvien työsisältöjen ja -tehtävien perässä. Jatkossa osaaminen vanhenee entistä nopeammin. Siksi tarvitsemme koulutusjärjestelmän, joka tarjoaa meille hyvät perustaidot omaksua uutta. Keskiössä on oltava osaaminen, ei tutkintonimikkeet. Tutkin-tojen rinnalle tarvitaan erilaisia lyhyempiä, moduulimuotoisia koulutuksia, jotta aina ei tarvitse aloittaa tutkintoa alusta. Koulutuksen painopistettä tuleekin siirtää yhä enemmän teoreettisiin perusvalmiuksiin ja metataitoihin, jotka muuntautuvat teknologian kehityksen mukana. Kokoomuksen eduskuntaryhmä esittää Suomelle jatkuvan oppimisen uudistusta tulevalle hallituskaudelle.

Myös työn tekemisen muodot ja työsuhteet moninaistuvat, mikä edellyttää muutoksia esimerkiksi lainsäädännössä ja sosiaaliturvassa. Yksi keskeinen muutos on alustatalous. Suomella on suuri potentiaali olla alustatalouden luvattu maa. Digitaalisesti tarjottuja palveluita voidaan toteuttaa globaalissa mittakaavassa. Tämä jos mikä avaa mahdollisuuksia suomalaiselle osaamiselle. Alustatalouden toimivuus edellyttää kuitenkin toimivia pelisääntöjä. Pelisäännöt toiminnalle on asetettava niin, että palvelut ja verotus ovat samalla viivalla riippumatta siitä, kuka tarjoaa ja miten.

Arvoisa puhemies! Työn murroksesta seuraa myös yhteiskunnan tukiverkkojen uudistamistarve. Yhä useammalla ihmisellä työn rajapinnat hämärtyvät: olet välillä yrittäjä, työnantaja, työntekijä, työtön, osa-aikaisesti työllistetty ja niin edelleen. Työmarkkinoiden ja työelämän joustavuus lisääntyy, ja toimeentuloon liittyvät kysymykset korostuvat. Tämän vuoksi tarvitsemme laaja-alaista keskustelua sosiaaliturvasta. Kokoomuksen esittämä yleistukimalli yhdistäisi sosiaaliturvan eri muotoja ja keventäisi byrokraloukkuja, eli työn vastaanottaminen olisi aina kannattavaa. [Sari Essayah: Kuulostaa ihan KD:ltä!]

Myös osa-aikatyön mahdollisuuksia on parannettava ja yksinyrittäjyyden sosiaaliturvaa selkeytettävä. Ikääntyvässä Suomessa keskeistä on myös ulkomaisen työvoiman saataavuus ja sen merkitys hyvinvointipalveluiden turvaamisessa. Kokoomuksen eduskuntaryhmän mielestä ulkomaalaisen työvoiman saatavuusharkinnan poisto olisi tärkeä teko pulonkaulojen vähentämiseksi. Useat hakijat joutuvat tällä hetkellä odottamaan työlupaa 6—8 kuukautta, jopa kauemmin.

Arvoisa puhemies! Vaikuttavana tekijänä kaikkeen toimintaan on tarkasteltava talouskasvun toteutumista ilmastonmuutoksen ja 1,5 asteen lämpenemisrajoituksen puitteissa. Kehittyneiden maiden on vähennettävä päästöjään nopeasti. Samalla on ratkaistava kestävä toimeentulon turvaamisen haaste. Kokoomuksen eduskuntaryhmän näkemyksen mukaan verotuksen painopistettä tulisi siirtää ansiotuloverotuksesta ja yrittämisen verotuksesta ympäristöhaittojen verotukseen. Näin tuetaan työllisyyttä — samalla päästöjä vähentäen. Saastuttamiselle on asettava yhteiskunnan toimesta riittävä hinta, ja päätökset on tehtävä pitkäjänteisesti. Lisäksi edelläkävijäratkaisujen kehittäminen tuo maallemme valtaavan mahdollisuuden puhtaiden huipputeknologioiden kaupallistamisessa ja viennissä. Tehokkaimmin päästötalkoot onnistuisivat globaalisti yhtenäisen päästöhinnittelun avulla.

Arvoisa puhemies! Inhimillinen osaaminen on paras turva muutoksessa. Tämä edellyttää hyvää koulutustasoa, uteliaisuutta ja kykyä oppia jatkuvasti uutta. Meidän poliitikko-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 169/2018 vp

jen tehtävänä on varmistaa, että tulevilla sukupolvilla tulee olemaan samat mahdollisuudet pärjätä kuin vanhemmillaan sekä luottamusta omaan tulevaisuuteen. Me kokoomuksen eduskuntaryhmässä luotamme siihen, että Suomessa meillä on kaikki edellytykset onnistua tässä.

12.27 Pilvi Torsti sd (ryhmäpuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tulevaisuusselonteot on otsikoitu ”Työn murros ja suomalaisen työn tulevaisuus”. Sanon heti kärkeen, että selonteko tunnistaa työn murroksen tulevaisuusnäkökulman. Huonommin se tunnistaa jo tapahtuneen työn murroksen, johon tulevien politiikkaratkaisujen pitäisi viipymättä ottaa kantaa. Kenties suurin työn murros on nimittäin tapahtunut viimeisen 30 vuoden aikana, kun perusasteen työpaikkojen määrä on puolittunut kaksi kertaa. Pelkän peruskoulun varassa ei enää työllisty. Lukio tai ammatillinen tutkinto on muuttunut aikamme peruskoulutukseksi. Nykyisellään kuitenkin edelleen joka kuudes nuori jää vaille toisen asteen tutkintoa, siis vaille peruskoulutusta.

Arvoisa puhemies! Ajankohtainen avainkysymys tulevaisuuden kannalta liittyen työn murrokseen onkin se, valmistaako koulutus nuoret siihen maailmaan, jossa he tulevat elämään. Siksi SDP on vuosia ajanut oppivelvollisuuden laajentamista ja toisen asteen aitoa maksuttomuutta. On nuorten tulevaisuuden kannalta tärkeää, että asia etenisi.

Arvoisa puhemies! Tulevaisuusselonteko sen sijaan nostaa laajasti esille jatkuvan oppimisen mallin kehittämistarpeen vastauksena työn murrokseen. Se on hyvä. SDP:n näkemyksen mukaan laaja, ihmislähtöinen jatkuvan oppimisen malli on toisen asteen oppivelvollisuuden ohella työn murroksen myötä syntynyt tarpeesta uudistaa koulutusjärjestelmäämme. Lisäksi tietysti esimerkiksi peruskoulua ja sen tasa-arvoa on vahvistettava. Ja kuten tämä selonteko osoittaa, meillä alkaa olla näiden koulutus uudistuksien kanssa kiire.

Arvoisa puhemies! Tämän päivän uudistuksilla me ratkaisemme, millainen tulevaisuus on. 2030-luku on yhtä kaukana kuin vuosi 2008, ja siihen mennessä maailman pitäisi esimerkiksi pystyä puolittamaan hiilidioksidipäästönsä, jotta ilmastokriisi voidaan selättää. Työn murroksen osalta asiantuntijat uskovat kolmeen muutokseen, joita digitalisaatio, robotisaatio ja tekoäly tuottavat. Nykytyötä katoaa, uutta työtä syntyy, ja nykyammattien työn sisältövaatimukset muuttuvat.

Arvoisa puhemies! Pääministeri on tämän selonteon käsittelyn aikana nostanut kysymyksen: Suomessa tarvittaisiin ylivaalikautinen, pitkän aikavälin visio. SDP on tarttunut tulevaisuushaasteeseen viimeisen puolentoista vuoden ajan. Olemme rakentaneet laajan tulevaisuuslinjan, joka perustuu YK:n kestävä kehityksen 17:ään tavoitteeseen eli Agenda 2030 -visioon. YK:n vision pohjalta SDP:n tulevaisuuslinjan lähtökohtana on kestävyys kaikessa: taloudessa, meidän ihmisten arjessa ja ympäristössä. Puolentoista vuoden aikana tulevaisuuslinjaa on rakentanut noin neljä- ja puolisataa vapaaehtoista, ja olemme nimenomaan rakentaneet tavoitteet ensin 2030-luvulle ja vasta sitten tulevalle vaalikaudelle. Työ ei pääty vaaleihin vaan jatkuu yli vaalikausien.

Arvoisa puhemies! SDP onkin valmis ja halukas tuomaan tulevaisuuslinjan näkökulman parlamentaariseen työhön ja sen johtamiseen. Uskomme, että pitkäjänteinen työ myös esimerkiksi sosiaaliturvan uudistamisessa yleisturvan suuntaan lisää ihmisten luottamusta arkiseen oikeudenmukaisuuteen ja siihen, että yhteiskunta kestää ja kannattelee myös silloin, kun ihminen kaipaa tukea: sairastunut, työtön, kouluttautunut ja silpputyöläinen tai yksinyrittäjä ottaa uutta työtä vastaan.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 169/2018 vp

Arvoisa puhemies! ”Työn murros ja suomalaisen työn tulevaisuus” -tulevaisuusselonte-ko on tämän hallituksen merkittävin tulevaisuuslinjaus. Päätimme valiokunnassa lisätä kunnianhimon tasoa kysymällä asiantuntijoilta myös sitä, mitä heidän mielestään selonteosta puuttuu tai mitä on käsitelty liian vähän. Nuo lausunnot ovat kokonaisuutenaan val-
tavan arvokkaita, ja suosittelen niitä luettavaksi kaikille edustajakollegoille.

Valiokunnan mietinnössä saamamme vastaukset on ryhmitelty kahden otsikon alle: ”Eettisyys” ja ”Inhimillisyys”. Eettisyys liittyy ennen kaikkea alustatyöhön ja tekoälyyn. ”Inhimillisyys”-kokonaisuudessa keskeiseksi nousee eriarvoisuus ja Suomen tarinan tä-
mänhetkinen tila ja tulevaisuus. Yksi Suomen kauneimmista lupauksista on ollut lupaus yhdenvertaisuudesta: tausta ei ratkaise, mitä ihmisestä voi tulla. Yhteiskunnan tulevaisuus riippuu kyvystämme täyttää tämä lupaus, joka tällä hetkellä ei oikein täyty. Tulevaisuudes-
sa pitää kyetä estämään syrjäytymistä ja analysoimaan asioita kokonaisuuden näkökulmas-
ta. Putoamiseen ei jatkossa ole varaa.

Eettisyyden ja inhimillisyyden lisäksi haluan erikseen nostaa esiin näkökulman, jonka asiantuntija erityisesti mainitsi. Monika-Naisten toiminnanjohtaja Jenni Tuominen koros-
ti, että muualta muuttaneiden, Suomessa jo asuvien asiantuntemus ja osaamispotentiali jää nyt selonteossa vähälle huomiolle. Hukkaamme nämä osaajat. Heille kannattaa antaa mahdollisuus. Lisäksi kannattaa poimia ilmastoasiantuntija Tuuli Kaskisen näkökulma, joka liittyi siihen, miten me suuntaisimme huomiomme yrityksiin ja heidän haasteeseensa muuttua 1,5 asteen maailman yrityksiksi, miten tukisimme oikeanlaista toimintaa ja toi-
saalta tekisimme mahdollisiksi siirtymät.

Arvoisa puhemies! Päätän puheenvuoroni viittaamalla sivistysvaliokunnan antamaan lausuntoon, jossa painotetaan Suomen vahvuuksia ja koko ketju kuntoon -ajattelua koulu-
tusjärjestelmässä, kun puhumme työn murroksesta. Viestin voi tiivistää näin: pelko pois, maailma ei ole koskaan edennyt pelkäämällä, me kyllä keksimme ratkaisut.

Lopuksi suurkiitos valiokuntaneuvoksille ja koko valiokunnalle ansiokkaasta ja pitkä-
jänteisestä työstä. — Kiitos.

12.32 Simon Elo sin (ryhmäpuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen tulevai-
suusselonteon toinen osa oli tässä salissa lähetekeskustelussa lokakuun lopulla ja on nyt palannut saliin. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta sekä sivistysvaliokunta ovat asiantunti-
joita kuullen antaneet siitä lausunnon, ja tulevaisuusvaliokunnalta olemme saaneet yksi-
mielisen, laadukkaan mietinnön. Mietintö sisältää kymmenen keinoa työn murrokseen liit-
tyvien tulevaisuuden haasteiden ennakoimiseen ja hyödyntämiseen.

Arvoisa puhemies! Työn murroksessa keskeisiä asioita ja käsitteitä ovat globalisaatio ja teknologinen kehitys, kuten digitalisaatio ja tekoäly, mutta myös ilmaston ja väestöraken-
teen muutos. Teknologisen kehityksen seurauksena työtehtäviä ja kokonaisiammatteja häviää ja uusia syntyy. Työn murrokseen liittyvät uudet työtekemisen muodot ovat usein lähellä yrittäjyyttä, ja ne voivat tapahtua erilaisissa verkostoissa ja alustoilla. Tästä meillä on jo nyt paljon esimerkkejä. Jatkuva elinikäinen oppiminen on tapa pitää kaikki ihmiset tässä murroksessa mukana. Uudelleen kouluttautuminen ja erilaisten teknologioiden opet-
telun tuki on myös tärkeää. Muuntokoulutus, josta työministeri Jari Lindström on paljon puhunut, on tässä erityisen keskeisessä osassa.

Arvoisa puhemies! Työn murros on globaalisti vähentämässä keskituloista kokopäivä-
työtä, mikä on heikentänyt yhteiskuntien vakautta. Siniset ei kannata halpatyömarkkinoiden avaamista Suomeen ulkomaisen työvoiman tarveharkintaa purkamalla. Kyseessä ei

Pöytäkirjan asiakohta PTK 169/2018 vp

ole vain taloudellinen, työmarkkinoita koskeva asia, vaan myös turvallisuusnäkökulmat olisi huomioitava. Yhteiskuntavakaus on tärkeää. Keskeiset työvoimapulan alat on jo vapautettu tarveharkinnasta, ja lupaprosesseja voidaan edelleen helpottaa. Suomen etu on saada Suomeen työmarkkinoille osaavia maahanmuuttajia, mutta sitä ei pidä tavoitella hinnalla millä hyvänsä. Fossiilitaloutta hyödyntävät yritykset ovat tällä hetkellä merkittävän haasteen edessä. Pienyrittäjän hallinnollisen taakan purku ja verotuskäytännön uudenaikaistaminen tukisivat myös näitä yrittäjiä uuteen. Kaikki vaatii ideoita ja tarkkaa suunnittelua. Tässä puolueilla on tärkeä rooli, ja siitä hyvä esimerkki on hallituksen valmisteleva Suomen muovitiekartta. Ympäristötuhojen ja ilmastomuutoksen torjunnasta syntyy kyllä liiketoimintaa, ja kestävä kehitys mahdollistaville yrityksille on tilausta.

Arvoisa puhemies! Työnteko ja yhteinen ympäristömme ovat kummatkin sinisille tärkeitä arvoja. Pieni- ja keskituloisten työn verotusta on yhä kevennettävä myös seuraavalla kaudella. Siirtyminen työn verotuksesta haittaverotukseen on kestävä kehityksen ja ilmastostrategian mukaista. Haluamme, ettei työnteon esteitä kasvateta lisäämällä autoilun verotusta. Autoilu on pitkien etäisyyksien maassa täysin välttämätöntä. Siniset haluaa, että väyliin panostetaan ja autovero poistetaan asteittain. Liikennejärjestelmää parantamalla voimme lisätä maamme kilpailukykyä ja alueiden elinvoimaa. Tästä näin esimerkkejä, kun viikonloppuna vierailin Kainuussa. Panostukset liikenneinfraan maksavat itsensä takaisin puhtaampana ympäristönä, lisääntyneenä talouskasvuna ja myös suomalaisten lisääntyvänä tyytyväisyytenä.

Arvoisa puhemies! Pidämme myös tärkeänä yhteiskunnan kannusteita lapsiperheille, koska heikko syntyvyys lisää kestävyysvajetta, joka on usean länsimaan ongelma tulevaisuudessa. Väestön ikääntymisen ja heikon syntyvyyden myötä huoltosuhde uhkaa heiketä myös Suomessa lähivuosikymmeninä. Siksi katsomme, että esimerkiksi kotihoidon tukea on korotettava ensi kaudella. Puhuisimme nyt vaalien alla vain leikkauksista, jos nykyhallitus ei olisi määrätietoisesti parantanut erityisesti työnteon kannustimia, tuloksena yli 130 000 työllistä. Tätä on jatkettava, tarkennettava ja parannettava, ei peruutettava.

Arvoisa puhemies! Siniset haluaa tämän murroksen keskellä turvata suomalaiset työpaikat ja yhteiskunnan vakauden. Samalla voidaan kyllä pitää huolta myös ympäristöstä. Työn murros vaikuttaa syvästi siihen, miten yhteiskuntamme tulevaisuudessa rakentuu ja onko kansalaisilla töitä, toimeentuloa ja ennen kaikkea turvaa. Tärkeintä on varmistaa kansanturvallisuus. Suomalainen hyvinvointiyhteiskunta on aina perustunut siihen, että kaikki pidetään samassa veneessä mukana ja kaikilla on mahdollisuuksien tasa-arvo. Siitä siniset haluaa pitää kiinni myös tulevaisuudessa.

12.38 Olli Immonen ps (ryhmäpuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Työ on ollut ja on tulevaisuudessakin tärkeä osa meidän kaikkien elämää. Työllä nostettiin maamme köyhästä maatalousyhteiskunnasta teollisuusvaltioksi, työllä hankitaan leipää pöytään ja työllä rahoitetaan suomalainen hyvinvointivaltio.

Mutta työ muuttuu. Yhä vähemmän asioita tehdään alusta loppuun pelkillä käsillä. Tietotekniikka ja robotiikka valtaavat alaa ja korvaavat manuaalista käsityötä. Tämä kehitys on ollut jatkuvaa, ja se tulee jatkumaan.

Oleellinen kysymys meidän perussuomalaisten mielestä on, miten hyvin olemme kansakuntana valmiit ottamaan vastaan uusia tapoja tehdä töitä. Miten hyvin meidän lainsäädäntömme, koulutusjärjestelmämme ja yhteiskuntamme pystyy omaksumaan uudet työnteon tavat? Suomalainen yhteiskunta ei ole enää pelkästään niin sanottu kahdeksasta nel-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 169/2018 vp

jään -yhteiskunta yhdessä pysyvässä työpisteessä tai elämänmittaisessa työpaikassa vaan yhä useammassa tapauksessa avoimna 24 tuntia vuorokaudessa, teemme etätöitä ja työnantajamme vaihtuvat muutaman vuoden välein.

Arvoisa puhemies! Tulevaisuusvaliokunnan mietinnössä on kymmenen tärkeää lausumaa, ja nostan niistä nyt kolme erikseen esiin:

Ensimmäinen lausuma edellyttää valtioneuvostoa luomaan vaihtoehtoisia skenaarioita ja toimintamalleja myös sen varalle, että muutos globaalissa toimintajärjestelmässä on pysyvä tai hyvin pitkäaikainen. Perussuomalaisten mielestä valtioneuvoston on analysoitava entistä laaja-alaisemmin myös sellaisia skenaarioita, joissa kansainvälisen yhteistyön kehityskulku ei ole toivotunlaista. Esimerkiksi monimutkaistuva maailmanpolitiikka ja EU:n päätöksenteon vaikeutuminen edellyttävät varautumista B-suunnitelmalla. Miten esimerkiksi toimimme, jos Venäjän vientiboikotti laajenisi koskemaan kaikkia suomalaisia viennituotteita? Miten toimimme, kun Euroopan unionin johto tulee kyvyttömäksi johtamaan ja noudattamaan omia sääntöjään? Olemme nähneet sen jo turvapaikanhakijakriisin yhteydessä vuonna 2015 sekä EU:n hiljaisuudessa ja suhtautumisessa Katalonian kansan vapaudenkaipuuseen vuonna 2017.

Arvoisa puhemies! Mietinnön toinen lausuma on myös erittäin tärkeä. Meidän on, kuten lausumassakin todetaan, varmistettava, että elinikäisen jatkuvan oppimisen mallia kehitetään huomioiden jo työelämässä olevien osaamisen päivittäminen. Lisäksi meidän on varmistettava, että saamme koulutukseen mukaan vailla toisen asteen tutkintoa olevien nuorten aikuisten laajat joukot. Tämän lausuman merkitys on siinä, että työn ja yhteiskunnan muuttuessa jatkuvasti on myös osaamisen muututtava. Me puhumme täällä salissa paljon kilpailukyvyistä. Kilpailukyky koostuu monista asioista, joista yksi on työvoimamme osaaminen ja kaikkien työikäisten määrä. Olemmeko Suomessa tehneet riittävästi työvoimamme jatkuvan koulutuksen puolesta ja sitä kautta työvoimareservimme kasvattamiseksi? Emme valitettavasti ole.

Arvoisa puhemies! Viimeisenä lausumana nostan esiin kahdeksannen lausuman. Lausumassa valtioneuvostoa edellytetään selvittämään alustatalouden, lohkoketjuteknologian ja kryptovaluutan vaikutuksia talouteen sekä edistämään Verohallinnon kansainvälistä yhteistyötä alustatalouden valvonnan edistämiseksi ja uusien alustatalouden palveluiden kehittämiseksi. Tämän lausuman hieman kryptisten sanojen takana on aito huoli siitä, miten Suomen kansalaisten ja Suomen valtion talouden pohja muuttuu ja miten kykenemme estämään talouden muuttumisen villiksi länneksi. Esimerkiksi, onko tulevaisuudessa enää perinteisiä pankkeja, kun lohkoketjuteknologia siirtää jokaisen yksilön tiedot asuntolainoista ja pankkitilin saldosta yhteen, periaatteessa kaikille avoimeen tietokantaan? Siirtykö lainoitusbisnes täten erillisille virtuaalisille luottolaitoksille ja raha täysin virtuaaliseksi, jolloin ei tarvita pankkikonttoria? Olemmeko valmiita siihen, että kaikki olisi yhden tai parin suuren tietokannan takana? Kuka sitä hallinnoi ja miksi hallinnoi? Entä missä määrin Suomi maana ja suomalainen ihmisenä on tulevaisuudessa alisteinen globaalille taloudelle? Nämä kaikki ovat kysymyksiä, joita perussuomalaisten mielestä on syytä pohtia erityisen tarkasti ja jotka on osattava ottaa vakavammin huomioon myös poliittisessa päätöksenteossa.

12.43 Olli-Poika Parviainen vihr (ryhmäpuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Työn murroksesta on puhuttu paljon. Tulevaisuusselonteossa ja siihen laatimassamme mietinnössä on keskitytty siihen, miten työ muuttuu ja millaisia yhteiskunnallisia vaikutuksia tämä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 169/2018 vp

muutos tuo tullessaan. Työn rakennemuutokset ovat todellisuutta, ja teknologian murros on voimakas, mutta työ itsessään ei ole katoamassa. Kuten olen aiemminkin todennut, esimerkiksi robotit eivät lähtökohtaisesti vie työtä vaan muuttavat sitä. Työelämä ei myöskään ole enää yksi raide, jota pitkin edetään koulutuksesta ensin ammattiin ja sitten eläkkeelle, vaan yhä useammille työura näyttäytyy risteävien polkujen verkostona, jossa mahdollisuudet ja olosuhteet elävät ja muuttuvat ajassa. Ihmisten jaottelu esimerkiksi työttömiin, yrittäjiin ja palkansaajiin ei ole enää tätä päivää, puhumattakaan huomisesta ja tulevaisuudesta.

Työelämän epävarmuuteen ja ylipäättään työn murrokseen vastaaminen vaatii monia keinoja. Yksi niistä on sosiaaliturvan kokonaisuudistus, joka on käynnistettävä heti seuraavalla eduskuntakaudella. Uudistuksen yhteydessä on syytä ottaa askelia kohti perustuloa, joka tekee työn vastaanottamisesta mielekkäämpää ja tuo turvaa muutoksissa. Perustulo lisäisi elämän ennakoitavuutta ja suunnitelmallisuutta sekä kannustaisi satunnaisenkin työn vastaanottamiseen. Taannoin toteutettu perustulokokeilu oli valitettavasti otannaltaan liian suppea, ja seuraavassa vaiheessa kokeilua tulisi laajentaa esimerkiksi yrittäjiin ja itsensä-työllistäjiin.

Arvoisa puhemies! Toinen tärkeä keino työn murrokseen vastaamiseen on koulutus. Elinikäisen oppimisen ja koulutuksen rooli kasvaa. Oppimaan oppiminen korostuu. Työn ohessa opiskelua ja uudelleen kouluttautumista on edelleen helpotettava. Yksilöjä ei myöskään saa rangaista siitä, jos heidän valintansa eivät kannakaan pitkälle tulevaisuuteen. Kaiken tämän keskellä eräs näkökulma, jota pitäisi myös pohtia paljon laajemmin, on teknologian murroksen ja sivistyksen välinen suhde. Kun esimerkiksi työelämän ammattiosaaminen vaatii yhä pikkutarkempaa erityisosaamista, on uhkana se, että esimerkiksi yleissivistyksen perustaa nakerretaan koulutuksessa. Suomessakin on toteutettu miljardiluokan koulutusleikkauksia juuri nyt kun teknologian murros edellyttäisi aivan erityisiä satsauksia juurikin koulutukseen. Ilman vankkaa yleissivistävää pohjaa meidän on paitsi vaikea synnyttää uusia innovaatioita myös pitkän päälle mahdotonta pärjätä ja toimia avoimena yhteiskuntana.

Arvoisa puhemies! Tarvitsemme laajempaa ja myös eettistä keskustelua siitä, mitä me teknologialta oikeastaan haluamme. Esimerkiksi kouluissa puhutaan kyllä digiloikasta, mutta eteneminen on yhä usein laitevetoista, vailla syvempää ymmärrystä siitä, mitä teknologialta halutaan. Tabletti kädessä on vain työkalu, eikä kännykän räplääminen infoähkyssä synnytä yhtään innovaatiota vaan päinvastoin voi rapauttaa jopa kykyämme keskittyä ja ajatella. Myös esimerkiksi algoritmien valta on jo niin suuri, että algoritmisen ajattelun opettaminen ja asiaan liittyvän ymmärryksen lisääminen tulisi nähdä kansalaistaitoina, joita kaikkien tulisi jossain määrin hallita. Erityisen tärkeitä ovat myös monipuoliset medialukutaidot, joiden avulla voimme suojautua esimerkiksi kaikenlaiselta valeinformaatiolta, jonka levittämiseen tekoäly ja uudet teknologiat tuovat uusia keinoja.

Teknologiapolitiikan ei pidä perustua myöskään pelkkiin yltiöoptimistisiin odotuksiin vaan laajaan analyysiin myös varjopuolista. Tulevaisuusselonteossakin teknologiaan suhtaudutaan paikoin naiivisti, kuvitellen sen ratkaisevan kysymyksiä kuin itsestään. Selonteossa sivuutettiin täysin esimerkiksi eettiset haasteet, jotka liittyvät muun muassa ihmisistä kertyvän datan käyttöön. Tai otetaan esimerkiksi ilmastonmuutos: Teknologialla voimme hillitä sitä kenties, mutta teknologiaan itseensä liittyy laajoja ympäristöhuolia, ja keinot ilmastonmuutoksen torjumiseksi ovat olemassa jo nyt. Ei kannata tuudittautua siihen,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 169/2018 vp

että teknologioiden avulla päästöt yhtäkkiä nollataan. Kyse on meidän, ihmisten, ratkaisuista ja siitä, miten ja millaisia teknologioita hyödynnämme.

Teknologiaa voisimme osaltaan tulevaisuudessa hyödyntää paremmin myös mitatesamme hyvinvointia ja kestävyyttä. Bruttokansantuotteen tilalle olisi hyvä tuoda muita, kokonaisvaltaisempia, mittareita yhteiskunnan menestyksen ja hyvinvoinnin arviointiin.

Politiikkaa ei siis kannata tehdä pelkkä teknologia edellä, vaan työtä on tehtävä planeetan ja ihmisen parhaaksi. Työn murrokseen on haettava ekologisesti ja sosiaalisesti kestävät ratkaisut. Tämä on eksistentiaalisien tärkeä asia. Yhteiskunnan suuret trendit, teknologian kehitys, ilmastonmuutos ja työn murros, haastavat tulevaisuudessa myös sen, miten ymmärrämme menestystä, hyvinvointia, toimeentuloa ja työtä. Meidän on valmistauduttava ajattelemaan näitä asioita hyvin perustavalla tavalla uudestaan tulevina vuosina. Tämä todetaan monin eri tavoin myös tulevaisuusvaliokunnan mainiossa mietinnössä. Inhimillisuus, eettisyys ja elinympäristön turvaaminen on huomioitava.

12.48 Anna Kontula vas (ryhmäpuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun monet asiat muuttuvat samaan aikaan, on vaikea nähdä pitkälle. Siksi murroskausien politiikka on usein konservatiivista. Poliitikot pysähtyvät odottamaan sumun hälvenemistä juuri silloin, kun päätöksiä kipeimmin tarvittaisiin. Tämä on valtioneuvoston tulevaisuusselonteon suurin heikkous. Ei uskalleta tai osata tehdä konkreettisia vahvoja aloitteita, koska kaikki voi sittenkin mennä aivan toisin. Sama arkuus vaivaa myös tulevaisuusvaliokunnan sinänsä ansiokasta ja perusteellista mietintöä.

Arvoisa puhemies! Selonteossa tunnistetaan siirtymä palkkatyöyhteiskunnasta maailmaan, jossa työtä tehdään vaihtelevilla tavoilla, vaihtelevissa sopimussuhteissa ja vaihtelevalla kestolla. Vaikka toistaiseksi voimassa olevien kokoaikaisten suhteiden osuus palkkatöissä on pysynyt ennallaan, tämän vakaan ytimen ympärille on kasvamassa statukseltaan epämääräinen sirpaletyön, työharjoittelun, alustatyön, itsensä työllistämisen, palkattoman työtoiminnan, kevytyrittäjyyden, harmaan työn ja nollasopimustyön kasvusto, jossa taapertaa jo nyt lähes miljoona suomalaista. Kuvaa työmarkkinoista hämärtää entisestään se, että käynnissä on useita kehityskulkuja, joiden merkitystä me emme vielä tiedä. Vasta aika näyttää, miten digitalisaatio, tekoäly ja muu uusi teknologia vaikuttavat työn järjestymiseen. Oman haasteensa tuo sekin, jos yhä suurempi osa työstä vaihdetaan virallisen rahatalouden ohi esimerkiksi virtuaalivaluuttaan tai suoraan vastapalveluksiin.

Tämän kaiken keskellä jäävät selonteon ehdotukset kovin haaleiksi. Tulevaisuusvaliokunnan mietintö uskaltautuu vähän pidemmälle muun muassa ehdottaessaan kaikkien työstä kertyviin tuloihin ja näihin kytkeytyviin etuuksiin liittyvän lainsäädännön kokoamista yhden toimeentulokaaren alle. Ajatus toimeentulokaaresta lähtee siitä rohkeasta huomiosta, että lähes kaikkien suomalaisten toimeentulo koostuu vaihtelevasti erilaisista ansiotuloista ja tulonsiirroista. Niiden oikeudellista kohtelua ja esimerkiksi verotusta on ilman muuta järkevämpää harmonisoida kuin pirstaloida.

Toimeentulokaari olisi kuitenkin vasta ensimmäinen askel niihin uudistuksiin, joita työmarkkinoiden muutos meiltä edellyttää, perustuloon tai minimissään sellaiseen työvoimapolitiikan paradigman muutokseen, jossa työttömyysturvan karensseista ja aktiivimallista luovutaan. Kun osallistuminen työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin on vapaaehtoista, on niiden mielekkyys perusteltava myös työttömälle itselleen. Kontrollibyrokratiasta vapautuvilla resursseilla voitaisiin toteuttaa vaikkapa subjektiivinen oikeus opinto-ohjaukseen helpottamaan elinikäistä oppimista. Työelämän murros vaatii tarkistuksia myös perälautoi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 169/2018 vp

hin: kollektiivista neuvotteluoikeutta itsensätyöllistäjille, minimipalkkaa ja alipalkkauksen kriminalisointia.

Arvoisa puhemies! Meidän päättäjäpolvemme suuri tehtävä on ilmastonmuutos. On kysyttävä, miten työ organisoidaan niin, että se tuottaa riittävän toimeentulon ja hyvinvoinnin ja samalla kuitenkin pienentää hiilijalanjälkeä. Hiilineutraalin yhteiskunnan työ tulee olemaan monella tapaa toisenlaista kuin se työelämä, johon me fossiilikapitalismin kasvatit olemme tottuneet. On päätettävä, mitä ylipäättään tuotetaan sekä miten tuotantoa ja kulutusta tulee kehittää, jotta yhteiskuntamme olisi omavaraisempi, hiilipihimpi ja valmiimpi ilmaston lämpenemisestä seuraaviin muutoksiin.

Yksi asia on varma: tämän urakan edessä ei tarvitse murehtia työn loppumista. On nostettava Suomi raiteille, vahvistettava yhteiskäytön ja -omistuksen rakenteita, uusittava energiatuotanto, remontoitava rakennuskantaa, palautettava soita ja lisättävä peltomaan hiilensidontaa. On suosittava kestokulutusta, etätöitä, kasvisproteiineja ja lähiruokaa. On karsittava ilmastolle haitallisia yritystukia reippaalla kädellä sekä kasvatettava tutkimus- ja kehitystoiminnan budjettia.

Arvoisa puhemies! Tulevaisuus tarvitsee jälleen meitä poliitikkoja linjaamaan, säätämään ja johtamaan. Jos varmuutta ei ole, on tyydyttävä parhaisiin arvioihin. Jos selkeää kokonaisvisiota ei ole, on otettava ainakin ne askeleet, joiden tarpeellisuus on jo tunnistettu. Me tiedämme, mitä on tehtävä, jotta pallo pysyisi elinkelpoisena ja työ tekemisen arvoisena.

12.53 Veronica Rehn-Kivi r (ryhmäpuheenvuoro): Värderade talman! Förändringarna i arbetslivet är en av de absolut mest centrala frågorna just nu. Framtidsutskottet kommer med en viktig analys om vad som pågår i vårt samhälle. Som utskottet konstaterar får vi både nya, otraditionella sätt att arbeta och fler anställningsformer. Det förutsätter förändringar i lagstiftningen, i socialskyddet, men också i våra attityder.

Jag lyfter fram fem politiska åtgärder, eller starkare uttryckt reformer, som är nödvändiga i den snabba utveckling som pågår.

Arvoisa puhemies! Tuon esiin viisi poliittista toimenpidettä, tai vahvemmin sanottuna uudistusta, jotka ovat tarpeen meneillään olevassa kehityksessä.

Ensinnäkin tarvitaan riittävän kattava perhevapauudistus. Uudistuksen tulee antaa selkeät puitteet, joilla parannetaan työelämän tasa-arvoa. Tarvitsemme nykyistä useampia isiä, jotka jakavat vastuun kodista ja lapsista, ja tarvitsemme joustavia tapoja, joiden avulla pienten lasten vanhemmat voivat osallistua työelämään. Laskevasta syntyvyystrendistä kärsivä yhteiskuntamme tarvitsee ylipäänsä nykyistä avokätisempiä perhevapaita. Meidän on osoitettava, että lasten hankkiminen on mielekäästä. Meillä on oltava varaa toteuttaa uudistus ensi vaalikaudella. Nykytilanteessa monien perheenperustamisiässä olevien tulot ovat pienemmät kuin suurten ikäluokkien eläkkeet. Kuten mietinnössä todetaan, on myös muistettava, että nuoret joutuvat samalla kantamaan vastuun myös ilmastonmuutoksesta, valtionvelasta ja iäkkäämmästä sukupolvesta.

Toiseksi, tarvitsemme työelämän uudistuksen. Kun maasto ja toimintaympäristö muuttuvat, emme voi vain kynsin hampain puolustaa mennyttä. Me RKP:ssä haluamme edelleen säilyttää työehtosopimusten yleissitovuuden, mutta se ei kelpaa syyksi olla uudistamatta työelämää.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 169/2018 vp

Ärade talman! Dagens och morgondagens arbetsliv vinner på att ge möjligheter för arbetstagare och arbetsgivare att föra en dialog och fatta beslut mer lokalt. För det tredje måste socialskyddet förnyas så att det bättre omfattar även egenföretagare och frilansare, vars antal hela tiden växer. Det är viktigt att skapa ramar som gör det möjligt för människor att bli företagare eller att arbeta från olika plattformar utan att de förlorar alla förmåner som anställda har. Det är bra att framtidsutskottet lyfter fram de utmaningar som ställs på personer med nedsatt arbetsförmåga. Att arbetet förändras får inte leda till en polarisering av arbetsmarknaden eller en tudelning av folket.

Arvoisa puhemies! Neljänneksi, kuten mietinnössä korostetaan, ilman riittävää maahanmuuttoa työvoiman tarjonta laskee ja työllisyys heikkenee. Meidän on lakattava kyseenalaistamasta tätä totuutta. Meidän tulee mahdollistaa työperäinen maahanmuutto ja myös opiskelusta johtuva maahanmuutto kotouttamispolitiikkaa parantamalla. Tämä on suora lainaus: ”Suomeen tulee saada jatkossa merkittävästi nykyistä enemmän korkeakouluopiskelijoita muista maista, ja heidät on saatava myös työllistymään tänne.” Kuten ruotsalainen eduskuntaryhmä ja RKP on usein ennenkin sanonut tässä salissa, aloitetaan luopumalla ulkomaisen työvoiman tarveharkinnasta. Se hyödyttäisi maamme yritysten lisäksi myös esimerkiksi palvelualaa.

Viidenneksi meidän on panostettava koulutukseen, jos haluamme hyödyntää kaikki työn rakenteiden muutoksen seurauksena tarjoutuvat mahdollisuudet. Suomalaisen koulutuksen vahvuus on se, että kaikille tarjotaan tasa-arvoiset koulutusmahdollisuudet. Koulutusmäärärahojen indeksijäädytysten on loputtava.

Klimatförändringen kräver att universiteten och forskningen har de resurser som behövs för att få fram klimatsmarta lösningar och innovationer som också bör vara en viktig del av vår exportindustri. SFP vill att det satsas 4 procent av bruttonationalprodukten på forskning och innovationer.

Summa summarum, i alla förändringar ska vi utgå från människans behov. I fråga om förändringen av arbetet gäller det att realistiskt behandla hotbilderna men att i första hand se möjligheterna.

Tack till framtidsutskottet för ett gott arbete.

12.58 Päivi Räsänen kd (ryhmäpuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Valtioneuvoston selonteossa tarkastellaan työn murrosta, jonka keskellä me parhaillaan elämme. Teknologinen kehitys tuo mukanaan suuria mahdollisuuksia, joita pitää pystyä hyödyntämään. Samalla kehitys tuo mukanaan haasteita, joihin pitää löytää ratkaisuja. Työ on muuttumassa yhä pirstaleisemmaksi, ja epävarmuus tulevaisuudesta on lisääntynyt. Nuorten sukupolvien ansiokehitys on heikompaa kuin ennen. Ensi kertaa lähihistoriassa tämän päivän nuoret tulevat keskimäärin tienaamaan työuransa aikana vähemmän kuin vanhempansa.

Kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä allekirjoittaa selonteon 18 toimenpide-ehdotusta. Korostamme erityisesti kolmea toimenpidettä, joita pidämme ensisijaisen tärkeinä ja joita tulee seuraavalla vaalikaudella edistää:

Ensinnäkin tekoälyn hyödyntäminen niin, että tekoälyn sijaan voimme puhua todellises-ta tukiälystä. Tukiälyn avulla voidaan parantaa toimintoja ja löytää optimaalisia ratkaisuja mutta niin, että ne palvelevat ihmistä ja huomioivat yksilön tarpeet.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 169/2018 vp

Toiseksi tarvitaan laajaa ja avointa keskustelua sosiaaliturvan uudistamisesta. Eduskuntaryhmämme on pitänyt esillä sosiaaliturvajärjestelmän uudistamistarvetta ja kehittänyt oman kannustavan perusturvamallin. Järjestelmän tulee paremmin lisätä työnteon kannattavuutta tarjoten samalla turvaa elämän yllättävissä muutoksissa. Kun sosiaaliturvaa aletaan uudistaa, pitää löytää yhteinen näkemys siitä, mihin suuntaan sitä kehitetään. Tavoitteen tulee olla selkeitä, ja järjestelmän pitää palvella yksilöä ja yhteisöä.

Kolmanneksi tarvitaan panostuksia työhyvinvointiin ja työkyvyn ylläpitoon. Nykyinen tilanne, missä ihmisille kasataan yhä enemmän vaatimuksia ja paineita ei ole kestävä. Työelämään tarvitaan myös nykyistä laajempi joukko ihmisiä. Osatyökykyisille pitää löytää malleja mielekkääseen työhön. Senioreiden osaamista ja kykyjä pitää hyödyntää nykyistä paremmin. Ikäsyntymää ei ole enää varaa. Eläkeläisten osaamista pitää samoin hyödyntää mahdollistamalla joustava ja kannattava työnteke niille eläkeläisille, jotka haluavat tehdä töitä. Ja hyvän perhepolitiikan merkitystä väestön ikärakenteen oikaisijana ei tule väheksyä.

Arvoisa puhemies! Tulevaisuusvaliokunta on tehnyt hyvää ja ansiokasta työtä. Valiokunnan mietinnössä korostetaan jatkuvan oppimisen tärkeyttä. Erityisen tärkeää on huomioida ne nuoret, jotka ovat vaarassa jäädä yhteiskunnan ja työelämän ulkopuolelle vain siitä syystä, että heille ei ole löytynyt sopivaa koulutuspolkua ja ovat siksi jääneet ilman toisen asteen koulusta. Valiokunta painottaa myös ilmastonmuutoksen ja siitä aiheutuvien ongelmien torjuntaa. Tarvitsemme käytännön ratkaisuja ympäristöön ja ilmastoon liittyvien kysymysten vaikutuksista työntekijöille, yrityksille ja alueille. Tämä teema pitää nostaa keskiöön myös tulevan EU-puheenjohtajuuskauden aikana.

Kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä korostaa tulevaisuusvaliokunnan mietinnön viimeisen kannanottoehdotuksen merkitystä. On tärkeää, että pystymme kehittämään teknologian eettistä arviointia ja teknologian yhteiskunnallisten vaikutusten arviointia. Meidän on kyettävä tunnistamaan ja ratkaisemaan tekoälyn ja digitalisaatioon liittyvät eettiset ja vastuullisuuskysymykset. Samoin terveysvaikutusten arviointi tarvitsee jatkossa enemmän huomiota. Muutoksen ei tule olla itsetarkoitus, vaan mahdollisuus tehdä asioita paremmin. Vaikka esimerkiksi digitalisaatio ja etätyö lisääntyvät, tulee muistaa aidon kohtaamisen ja työyhteisön tuen merkitys hyvinvoinnille ja työn merkityksellisyydelle myös tulevaisuudessa. Tekoäly ei tule koskaan korvaamaan ihmistä ja inhimillistä kohtaamista. Teknologia pitää valjastaa ihmisen tueksi ja koko yhteisön hyödyksi.

Puhemies Paula Risikko: Kiitoksia. Nyt olemme ryhmäpuheenvuorot kuulleet, ja nyt meillä on seuraavaksi ministeri Lindströmin puheenvuoro. Sen jälkeen otetaan vastauspuheenvuoroja jonkin aikaa, ja sitten meillä on siellä myöskin edustaja Väyrysen puheenvuoro vastauspuheenvuorojen jälkeen. — Olkaa hyvä, ministeri Lindström.

13.03 Työministeri Jari Lindström: Kiitos, arvoisa rouva puhemies! Kiitoksia tästä keskustelusta ja ryhmäpuheenvuoroista. Oikeastaan koetin laittaa itselleni ylös näitä teemoja, joita tässä nousi. Jospa aloitetaan tästä elinikäisestä oppimisesta ja toisaalta sitten työvoiman saatavuudesta, joka tällä hetkellä on yksi keskeisimpiä kasvun esteitä.

Tässä selonteossa ja sitten toisaalta tässä mietinnössä on kiinnitetty minun mielestäni ihan oikeisiin asioihin huomiota. Monesti, kun tätä keskustelua seuraa, häiritsee vähän semmoinen, että ikään kuin joku yksi keino olisi se, jolla me ratkaisemme asioita, joku hopealuoti, jolla me sitten ikään kuin saamme asioita vietyä eteenpäin. Itse en kyllä ole sitä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 169/2018 vp

mieltä. Me tarvitsemme lukuisia keinoja vastataksemme tähän haasteeseen, mikä meillä tulevaisuudessa on, kun me itse asiassa olemme tässä keskellä murrosta.

Olen myös oman työurani aikana kokenut sitä työn murrosta ja tavallaan nähnyt sen — ei vain tavallaan vaan käytännössä — miten työ muuttuu, miten väkimäärä vähenee ja tuotanto kasvaa, kun teknologia on kehittynyt. Myönnän sen, että joskus ehkä reilu kymmenen vuotta sitten ajattelin niin, että robotit tulevat ja vievät meidän työpaikat ja että me olemme niin fiksuja, että me keksimme itsemme työttömäksi. Nyt kun on tässä tehtävässä kiertänyt Suomea ja käynyt aika monessa yrityksessä, jossa on robotteja, niin itse asiassa olen huomannut käyneen niin, että ilman niitä robotteja ei siellä olisi niitä työpaikkoja. Eli tämä on nähtävä mieluummin mahdollisuutena kuin uhkana. Fiksusti kun toimitaan, niin suomalaiset pärjäävät. Olen sitä mieltä, että meidän pitää olla sen kehityksen kärjessä tekemässä muutosta eikä virran mukana.

Meillä on paljon potentiaalia muun muassa osatyökykyisissä, mikä täällä on nostettu, työperäisessä maahanmuutossa, kunhan tämä asia tehdään fiksusti, ja väitän näin, että se, että työllisyysaste on nyt 72,6, pakottaa meidät myös vihdoin ja viimein kiinnittämään huomiota näihin ryhmiin, joissa sitä potentiaalia on. Siellä on paljon tehtävää vielä. Osatyökykyisten osalta voisi ajatella näin, että kun aikaisemminhan mietittiin sitä, millä tavoin ihminen pääsisi mahdollisimman nopeasti pois työelämästä, niin nyt käännetään tämä ajattelu niin päin, että millä se ihminen voisi jatkaa työelämässä niillä kyvyillä — toimintakyvyillä, työkyvyillä — mitä hänellä on jäljellä. Väitän, että siellä on todella paljon potentiaalia, ja silloin me puhumme tältä osin työpaikkojen määrässä varmaan viisinumeroisesta luvusta.

Toisaalta tähän oppimiseen ja ennen kaikkea tämmöisen nopean oppisen väyliin pitää saada lisää toimia. Täällä nostettiin esille muutokoulutus, mutta peräänkuulutan edelleen oppisopimusmarkkinoita Suomeen. Me tarvitsemme oppisopimusta muun muassa nuorten kouluttamiseksi ja ennen kaikkea pk-sektorille, koska sinne syntyy työpaikkoja. Siellä on paljon potentiaalia.

Minulla oli ilo kuulla tämä edustaja Rehn-Kiven lause. Hän sanoi, että RKP on sitä mieltä, että yleissitovuus on ok mutta se ei saa olla syy olla uudistamatta työelämää — minä olen aivan samaa mieltä. Silloin me tulemme oikeastaan siihen keskeiseen asiaan, jota myös edustaja Torsti peräänkuulutti: ylivaalikautinen visio.

Olen sitä mieltä, että me olemme siinä vaiheessa tässä maassa, että ikään kuin laarin pohjat on kaivettu. Tämä hallitus on tehnyt varmaan oikeita asioita mutta myös vääriä asioita, ja väärä asia on minusta tämä: jotta me voisimme uudistaa niitä todella, todella vaikeita asioita, se ei ole oikea tapa, että me menemme pöytään valmiin paperin kanssa, vaan me pyydämme siihen pöytään kaikki ja sanomme, että tuossa on luku — se on 75 tai 80 — jota ryhdytään ratkaisemaan. Ensiksi sitoutetaan porukka siihen ja sitten tehdään se. Minä uskon, että suomalaiset kykenevät sopimaan vaikeitakin asioita mutta ei niin, että he kokevat, että he eivät ole itse vaikuttaneet siihen tapaan, millä se tehdään. Jos tämä kyetään ratkaisemaan, niin väitän, että me menemme paljon pidemmälle työn murroksen osalta ja vastaamme tähän haasteeseen, mikä meillä maana on. Silloin me tulemme myös kaikenlaisiin lainsäädäntökysymyksiin.

Me olemme pyrkineet tekemään asioita tämän vaalikauden aikana niin, että lainsäädäntö olisi mahdollistavaa. Esimerkiksi työaikalaki, joka on eduskunnassa: Sen idea on nimenomaan se, että se vastaisi 2020—2030-luvun tarpeita. Se on joustava, mutta ei ymmärretä sitä joustavuutta vain yksipuolisesti, se joustaa molempiin suuntiin. Silloin se on tasapai-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 169/2018 vp

nossa. Se mahdollistaa työn ja vapaa-ajan yhteensovittamisen mutta myös sen, että esimerkiksi yrittäjä saa työvoimaa silloin, kun tarvitsee.

Tässä ollaan ison asian äärellä. Minun mielestäni tämä mietintö on erinomainen, ja niitä toimenpiteitä pitää vain laittaa jaloille. — Kiitoksia.

Puhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Nyt mennään sitten vastauspuheenvuoroihin, minuutin mittaisiin. Myönnän nyt ensiksi näille, jotka käyttivät ryhmäpuheenvuoron, ja sitten muille. Ja niin kuin totesin, sitten on vielä lopuksi edustaja Väyrysen ryhmäpuheenvuoro, 5 minuuttia, mutta nyt siis minuutin mittaisia vastauspuheenvuoroja. Edustaja Pirttilahti aloittaa.

13.09 Arto Pirttilahti kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Todellakin hyviä ryhmäpuheenvuoroja. Tässä itse selonteossahan meillä on 18 kohtaa ja sitten meillä on hyvät ponnet tähän päälle. Hyvin moneen näistä 18 kohdasta myös keskustan työelämälinjaus on ottanut kantaa.

Itse nostan täältä asian, minkä ministerikin tässä esille toi, eli tämän elinikäisen oppimisen. Jos mietitään tänä vuonna syntyviä lapsia, niin hehän ovat periaatteessa tämän vision loppuosassa, sitten 15—20 vuoden päästä työikäisiä ja juuri työhön menon portaalla. Eli millä tavalla me huomioimme esimerkiksi nuorten oppimisen ja varsinkin oppimisen taitojen kehittämisen? Eli tämä kakkosponsi on erittäin vahva, mikä tässä on mukana. Näen, että tätä tulisi vahvistaa, elinikäistä oppimista, mutta myös sitten, että yrittäjillä olisi mahdollista ohjata esimerkiksi tämän toisen asteen reformin puitteissa näitä nuoria enemmän vielä tälle työuralle.

13.10 Sinuhe Wallinheimo kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin minäkin haluan kiittää meidän valiokuntasihteeristöä erinomaisesta työstä, se jäi tuossa äsken ryhmäpuheessa mainitsematta.

Ministereiltä kysyisin tällaista: Meillä nyt on esimerkiksi Suomessa valtava koodaripula, ja oikeastaan se kysymyksenasettelu lähtee siitä, että onko meillä minkäänlaista instanssia Suomessa, joka voisi tämmöistä mahdollisesti tulevaisuudessa ennustaa. Miksi meillä ei ollut ketään, joka puhui 5—6—7 vuotta sitten siitä, että kohta tarvitsemme koodareita? Meiltä puuttuu mielestäni tämmöinen taho tyystin yhteiskunnasta, ja semmoinen pitäisi luoda mahdollisimman nopeasti.

Toinen on sitten tämä, että kun visio 2030 sanoo näin, että meillä pitäisi olla puolet meidän opiskelijoista korkeakoulutettuja. Se tarkoittaa sitä, että yksi kuudesosa työikäisistä tekee kaiken lopun työn. Onko tämä mahdollista? Vai tarvitsemmeko jollain lailla työperäistä maahanmuuttoa, mahdollisesti saatavuusharkinnan purkamista, koska meiltä loppuvat kädet, jos tähän tilanteeseen tullaan?

13.11 Pilvi Torsti sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ihan ensin, tuossa ryhmäpuheenvuorossa en käsitellyt sitä tärkeää seikkaa, mihin SDP:n ryhmän on kyllä helppo yhtyä eli tämmöiseen monipuolisempaan näkökulmaan työhön, työkykyyn, osatyökykyysiin liittyviin huomioihin, mitä ministerikin tuossa hyvin avasi, että toivottavasti tästä löydetään vahvaa yksimielisyyttä.

Asia, josta oikeastaan haluaisin kysyä ministeriltä, liittyy nyt tähän keskusteluun työperäisestä maahanmuutosta, johon useammissa ryhmäpuheenvuoroissakin viitattiin. Viitta-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 169/2018 vp

sin itse meidän valiokuntamme kuulemisessa asiaa käsitelleeseen Monika-Naisten toiminnanjohtaja Jenni Tuomiseen, jonka erittäin voimakas ja selkeä viesti oli se, että koko tästä keskustelusta koko ajan unohtuu täällä jo asuvat maahanmuuttajat, joiden työttömyys on erittäin korkea. Tämä on osaamispotentiaali, joka jää käyttämättä, ja sen sijaan puhutaan ikään kuin tulevaisuusudistuksista. Kysyisin ministeriltä, mitä tällä hetkellä te teette tämän asian edistämiseksi niin konkreettisen työllistämisen kuin asenteidenkin tasolla.

13.12 Simon Elo sin (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Päättäjien yleistyessä yhä useampi suomalainen on tilanteessa, jossa palkkatuloja ja yhteiskunnan tukia täytyy yhdistää elämän eväiksi. Tässä jo useammalta ryhmältä tuli näkemyksiä siihen, mikä tässä tulevaisuuslonteon mietinnössä nostetaan esille, eli tämä sosiaaliturvan uudistaminen, siitä keskusteleminen. Siniset ei kannata vastikkeetonta perustuloa, vaan nimenomaan vastikkeellista perusturvaa, sitä, että voi sen pienen palkan päälle saada sitten tiettyyn kuukausituloon asti perusturvaa, jolloin kaikkina aikoina työnteon vastaanottaminen olisi kannattavaa, koska ainakin minulle nuorten palaute on ollut täällä pääkaupunkiseudulla se, että on korkeat vuokrat, korkeat asumiskustannukset, sosiaaliturvaa saa, ei kannata lähteä töihin, ei saa riittävästi palkkatuloa. Tämä pitää muuttaa.

Mutta kysyisin arvoisalta työministeriltä sitä, että kun ajatellaan esimerkiksi kotikaupunkiani Espoota, missä 70 prosenttia uusista asukkaista on vieraskielisiä — hekin totta kai työpaikkoja tarvitsevat, niin kuin tässä on tullut esille — niin mitkä näette tällä hetkellä keskeisimmiksi haasteiksi heidän osalta.

13.13 Olli Immonen ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin kiitokset ministerille asiallisesta vastauksesta.

Meillä Suomessa on puhuttu vuosien ajan siitä, miten väestö vanhenee ja miten väestöllinen huoltosuhde heikkenee. Tämä on kiistämättä suuri haaste suomalaiselle yhteiskunnalle monin tavoin ja myös työn näkökulmasta. Joissakin maissa, joista nyt voidaan mainita esimerkiksi Japani, tähän väestöllisen huoltosuhteen haasteeseen on pyritty vastaamaan erityisesti teknologiaa ja automaatiota vahvistamalla myös julkisen sektorin puolella. Japanihan ei ole avannut rajojaan esimerkiksi ulkomaiselle halpatyövoimalle humanitäärisestä maahanmuutosta puhumattakaan.

Arvoisa puhemies! On selvää, että kaikkea ihmistyötä eivät robotit pysty jatkossakaan korvaamaan, joten kysyisinkin asianosaiselta ministeriltä: Näettekö, että meillä Suomessa on osattu tähän asti hyödyntää teknologian tarjoamat mahdollisuudet erityisesti julkisen sektorin puolella parhaalla mahdollisella tavalla? Ja jos ette näe näin, niin kuinka vahvasti uskotte siihen, että teknologiasta voidaan saada jatkossa enemmän hyötyjä [Puhemies koputtaa] irti, kun mietimme vaikkapa niitä tehostamistoimenpiteitä, joita julkinen sektori väistämättä vaatii?

13.14 Anna Kontula vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täällä on useammassa puheenvuorossa käsitelty vastikkeetonta ja vastikkeellista perustuloa. Minun mielestäni se, että kannatetaan vastikkeellista perusturvaa, nojaa väärään tilanneanalyysiin suhteessa meidän työmarkkinoihimme. Se nojaa siihen oletukseen, että meidän työmarkkinoidemme suurin kitkatekijä olisi se, että nykyinen perustason tulonsiirtojärjestelmä ei taloudellisesti kannustaisi työhön. Tämä ei pidä paikkaansa muiden osalta kuin toimeentulotuen osalta. Työttömyysturva kyllä kannustaa työhön taloudellisesti. Toimeentulotuen

Pöytäkirjan asiakohta PTK 169/2018 vp

kin kohdalla se, että sitä käytetään niin paljon ja niin monet ovat sen piirissä, johtuu juuri-kin siitä vastikkeellisuudesta, kun sinne pudotaan, kun tulee karenssit ja aktiivimallit ja muu sellainen. Oleellista meidän nykyisessä sosiaaliturvajärjestelmässämme työllistymisen kannalta on se byrokratiakitka, se mielivaltaisuus ja hankaluus ja ennakoimattomuus, joka liittyy siihen, ja se ratkeaa vain perustulolla tai vastaavalla järjestelmällä.

13.15 Veronica Rehn-Kivi r (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Suomessa on vuosikymmeniä tehty töitä koulutuksen eteen, ja tänne tulee ulkomailta opiskelijoita, jotka useat asettuvat Suomeen pysyvästi. Vastapainona meillä on Suomessa paljon nuoria, jotka lähtevät ulkomaille opiskelemaan ja jotka päättävät myös jäädä ulkomaille. Tälle on moninaiset syyt. Voi olla, että nuori ei ole saanut Suomessa opiskelupaikkaa. Voi olla, että työn tekemisestä jää verojen jälkeen enemmän käteen ulkomaille kuin Suomessa. Voi olla, että ulkomaille asuvan perheen on vaikea löytää kohtuuhintaista asuntoa täällä pääkaupunkiseudulla, jolloin Suomeen palaaminen on riski. Voi olla, että ulkomaille asuvan suomalaisen elämäkumppani ei saakaan oleskelulupaa Suomesta.

Meidän pitäisi tehdä kaikkemme, jotta koulutetut ja osaavat suomalaiset palaavat Suomeen ja ovat mukana kehittämässä tätä maata. Miten Suomessa voidaan estää tätä aivovuotoa?

13.16 Päivi Räsänen kd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On hyvä, että edustaja Veronica Rehn-Kivi nosti varsinaisessa puheenvuorossaan esiin perhevapaaudistuksen. Väestöliittohan julkisti marraskuussa perhebarometrin, jossa kävi ilmi, että suomalaiset eivät halua perhevapaisiin kiintiöitä, vaan haluavat itse päättää, kuka heidän lapsiaan milloinkin hoitaa. Ja kiinnitän nyt huomiota siihen, että useimmat puolueet, myös RKP, ovat esittäneet pakkokiintiöitä perhevapaaudistukseen, ja myös paine kotihoidon tuen lyhentämiseksi on voimakas. Se oli sitä jo viime vaalikaudella.

Työllisyysasteen nostaminen on tärkeää, mutta tulisi nähdä myös sen työn arvo, joka tehdään kodeissa, kun lapsia kasvatetaan ja hoivataan. Se on todellista tulevaisuustyötä.

Puhemies Paula Risikko: Sitten valiokunnan puheenjohtaja, edustaja Wallin, Stefan.

13.17 Stefan Wallin r (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puheenjohtaja! Kiitos hyvistä puheenvuoroista, ja kiitos jo tässä vaiheessa hyvästä työstä myöskin erinomaiselle sihteeristöllemme, joka istuu siellä lehtereillä.

Puhemies! Elämä ja politiikka ovat tavallaan suoraa lähetystä. Ne ovat myöskin kädestä suuhun -toimintaa. Mutta kun puhutaan tulevaisuudesta, ei voi olla näin. Tulevaisuuspolitiikan vaalikausi ei voi olla neljä vuotta. Se on ehkä 40 tai 400 vuotta tai vieläkin enemmän, ja kun puhutaan kestävästä kehityksestä ja ilmastonmuutoksesta, niin asiat ovat juuri näin. Toki näille ilmiöille Agenda 2030 -ilmastopolitiikassa voidaan asettaa tiettyjä määraikoja lähinnä sopimusregiimien puitteissa. Mutta käytännössä ja viime kädessä kaikki on kiinni siitä, että pystymme jatkuvaan hyvinkin laajaan ja syvään näyttöön.

Tulevaisuutta pohdittaessa teknologian kehitys on keskiössä ja robotisaatio, automatisaatio ja digitalisaatio ovat tällaisia ilmiöitä. Toki nämä ilmiöt vievät työmarkkinoilta perinteisiä työtehtäviä, mullistavat työmarkkinoita, mutta luovat myöskin paljon uutta työtä nimenomaan teknologian avulla. Tuntuu kuitenkin siltä, että ei olla aina ehkä ymmärretty, tiedostettu ja hyväksytty, että näin tulee käymään. Näitä ilmiöitä nähdään edelleen aika

Pöytäkirjan asiakohta PTK 169/2018 vp

paljon uhkina. Mahdollisuuksia pohditaan tietysti jonkin verran, mutta yllättävissäkin piireissä yllättävän vähän. Mitä mieltä ministeri on tästä teknologian kehityksen muodostamasta kehitysklusterista: digitalisaatiosta, robotisaatiosta, automatisaatiosta, tekoälystä? Eikö tämä ole valtava mahdollisuus enemmän kuin uhka?

13.19 Merja Mäkisalo-Ropponen sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tulevaisuuden työstä puhuttaessa meidän on tärkeä liittää se kestävä kehityksen haasteisiin. Ja tässä asiassa tarvitsemme kyllä nykyistä parempaa politiikan johdonmukaisuutta. Kaikesa päätöksenteossa tätä ei ole johdonmukaisesti huomioitu.

Ilmastonmuutoksella ja laajemminkin kestävällä kehityksellä on merkittävä vaikutus työn murrokseen ja tulevaisuuden työhön. Haasteemme on nimittäin yhtä aikaa toteuttaa tuotannon vihreä muutos ja ratkaista kestävä toimeentulon turvaamisen haaste. Se on iso haaste, mutta se on mahdollista saavuttaa.

Ilmastonmuutos pakottaa meidät miettimään aivan uudenlaisia teknologisia ratkaisuja, ja tämä on Suomelle suuri mahdollisuus. Teknologia voi lopettaa joitakin töitä ja ammatteja, mutta samalla se myöskin luo uutta työtä. Työ ei siis ole loppumassa, vaikka tällaisia uhkakuvia kuulee sanottavan. Mutta kyllähän se työ muuttaa muotoaan. Se on aivan erilaista työtä huomenna kuin tänään. Näin on aina historian kuluessa tapahtunut, ja kun teknologia kehittyy, niin tämä on vain luonnollinen kehityskulku.

13.21 Jani Toivola vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kun puhutaan tulevaisuudesta, niin elinikäisen oppimisen polku, niin kuin täälläkin monessa puheenvuorossa on nostettu esiin, on yksi tärkeimmistä elementeistä, niin että kaikilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet edetä sekä opinpolulla että työelämässä. Silloin täytyy tietysti puhua myöskin mahdollisista syrjivistä rakenteista: rakenteista, jotka estävät, ohjaavat tai asettavat ihmisiä eriarvoiseen asemaan.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomus, jota käsiteltiin viime viikolla salissa, nosti esiin sen, että edelleen ihmisten alkuperään ja etniseen taustaan liittyvät syrjinnän kokemukset ovat elementti, josta toimistoon tulee kaikista eniten ilmoituksia. Ruotsissa on vähän aikaa sitten tehty laaja tutkimus, jossa tutkittiin tätä syrjintää. Siinä muun muassa ilmeni se, että ei oikeastaan ollut eroa, onko ihminen syntynyt Suomessa vai jossakin muualla, vaan syrjinnän kokemukset olivat merkittäviä ja hyvin samanlaisia sekä koulutukseen ja palkkaan että työelämään pääsyyn liittyen. Me tarvitsisimme samantyyppistä tutkimusta myöskin Suomesta ja sen kautta konkreettisen ohjelman syrjinnän ehkäisemiseksi koulutuksessa ja työelämässä. Mitä ministeri on tästä mieltä?

13.22 Mikko Savola kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kyllähän tulevaisuuden työntekoon ja työllisyyteen liittyy erityisen vahvasti se, että meillä on pienillä ja keskisuurilla yrityksillä, kaiken kaikkiaan meidän yritysälämällä, asiat sillä mallilla, että ne pystyvät työllistämään. Niistä tämänkin hetken noin 140 000 työpaikasta, jotka ovat tällä vaalikaudella tulleet, pienet ja keskisuuret yritykset valtaosan muodostavat. Mutta kuinka sinne yrittäjän tulevaisuuteen sitten katsotaan, että sielläkin on se olo turvattu pahan päivän varalle? Kyllä pitää pystyä yrittäjyydestä kerryttämään eläkettä ja saamaan myöskin sosiaaliturvaa, jos sairastuminen tai työttömyys yllättää, jos ei niitä töitä yksinkertaisesti ole.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 169/2018 vp

Haluaisin kiinnittää huomiota siihen, että meillä entistä yrittäjälähtöisemmäksi tätä yhteiskuntaa kasvatettaisiin, ja yrittäjyyskasvatus on siinä keskeinen tekijä, se, että jo lapsille, nuorille opetetaan omasta itsestään huolehtimista, tuodaan sitä opetusta lähemmäksi yrityselämää ja sitä kautta näytetään, mitä se konkretia yrittämisessä on. Kaikista ei tule yrittäjiä, mutta hyvin monesta saattaa tulla, ja se tätä yhteiskuntaa eteenpäin vie.

13.23 Pauli Kiuru kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kiitos erinomaisesta mietinnöstä. Aikoinaan luin yleistä historiaa pääaineena, ja ajattelen aikajanalla monia asioita. On hienoa katsoa taaksepäin ja on hienoa elää nykyhetkessä, mutta on tarpeen myös katsoa tulevaisuuteen.

Epätyypillisistä työsuhteista on tässä puhuttu, ja itse olin kymmenen vuotta urheilijana ja erittäin epätyypillisissä työsuhteissa, joissa tulot tulivat pirstaleina ympäri maailmaa, mitä tuli, ja siinä oli tietysti jatkuva epävarmuus tuloista. Siinä oli epäselvyyttä, miten hoidetaan eläkeasiat ja miten hoidetaan verotus asiallisesti, että kaikki tulee hyvin hoidettua. Tässä suhteessa on menty paljon eteenpäin, mutta mielelläni kuulen, onko ministerillä ajatuksia siitä, miten urheilussa tämä rajoittaa menestystä Suomessa ja miten vastaavasti kulttuuripuolella se voi rajoittaa menestymistä, jos verrataan vaikka verrokkimaihin Norjaan tai Ruotsiin. Sillä puolella uskon, että tämmöisillä koordinoivilla tekijöillä voisi olla paljon annettavaa.

13.24 Hanna Sarkkinen vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitoksia valiokunnalle hyvästä mietinnöstä. Ilmastokestävän yhteiskunnan rakentaminen synnyttää todennäköisesti paljon uutta työtä, ja se on hyvinvointivaltion rakentamiseen verrattava murros ja tehtävä. Se on yksi iso työmaa. Syntyy paljon työtä, ja vanhat työt muuttuvat. Kuitenkin työtä myös häviää, ja valiokunnan kolmannen ponnien sisältö käsittelee tätä. Siinä sanotaan, että tulee kehittää mekanismeja, joilla ilmastomuutoksen hillintätoimista pahiten kärsiville yrityksille, ihmisille ja alueille voidaan korvata sopeutumisesta aiheutuvia kuluja. Ponsi on erittäin tärkeä.

Vasemmistoliiton mielestä Suomeen tarvitaan Suomen oloihin sopiva oikeudenmukaisen ilmastosiirtymän ohjelma, joka ottaa huomioon ilmastomuutoksen torjunnan vaikutukset työhön ja työllisyyteen. Ohjelmassa tulisi määritellä alat ja alueet, jotka tarvitsevat muutostukea, ja määritellä, miten ilmastokestävä yhteiskunta rakennetaan sosiaalisesti oikeudenmukaisesti ja miten ihmisiä tuetaan muutoksessa. Haluaisin kysyä ministeriltä: miten te näette tämän tyyppisen ohjelman tarpeen?

13.25 Sirpa Paatero sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tässä työn murrokseen vastaamisessa on monta asiaa, mutta muutamaan asiaan kanta:

Tähän ponteen, jossa puhutaan osaamisesta ja sen yhä edelleen parantamisesta: Toisen asteen koulutus pitää käsitellä niin kuin perustasona kaikille, ja toisaalta jatkuvan oppimisen mahdollisuuden välttämättömyyden tulee olla osaamisen kehittämisen ykkösenä.

Olisin kysynyt ministeriltä vielä tästä, mitä en löytänyt: Kun meillä on työn murros myöskin tässä alueellisesti meneillään ja yhtenä vastauksena on sanottu sitten monipaikkaisuutta, eliikka työpaikka ja asuinpaikka voisivat olla eri paikkakunnat, niin tälle on tietysti edellytyksenä, että tietoliikenne toimii, niin kuin muukin liikenneinfra, jotta se on mahdollista. Mutta myöskin digitaaliset palvelut ovat edellytys sille, että asuminen voi olla mahdollista palveluiden osalta eri puolella Suomea kuin missä on se varsinainen työpaikka-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 169/2018 vp

ka. Tätä en löytänyt tästä teidän mietinnöstänne, ja toivoisin, että siihenkin otettaisiin yhteisesti kantaa.

13.26 Ari Jalonen sin (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tulevaisuusvaliokunta on ainutlaatuinen järjestelmä maailmassa, ja miten minä kuvailisin sitä, niin siinä tulevaisuuden visionäärit ja propellipäät saavat kertoa päättäjille, mihinpäin heidän näkemyksensä mukaan ollaan menossa ja me päättäjät sitten saamme vähän pohjaa ja ajateltavaa siihen päätöksentekoon.

Kun työstä puhutaan, niin robottiautot ovat yksi asia, joka tulee muuttamaan henkilöliikennettä jossakin määrin. Osa pelkää työpaikkansa suhteen, mutta väitän, että taksikuljettajia tarvitaan edelleen palveluun, matkalaukun nostamiseen ja rollaattorin autoon mukaan ottamiseen, se työ tulee muuttamaan. Miten me pystymme vastaamaan siihen koulutusjärjestelmän muutoksella, nimenomaan niihin tulevaisuuden tarpeisiin, joita me tulemme näkemään? Onko se täydennyskoulutus nimenomaan avainasemassa tässä?

13.27 Saara-Sofia Sirén kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tulevaisuusvaliokunnalla todella on innostava ja tärkeä rooli suunnata tätä meidän päätöksentekoamme pitkällä aikavälillä, pidemmälle tulevaisuuteen kuin mitä nämä meidän toimintakautemme ovat. Tästä juuri on kysymys tulevaisuudentutkimuksessa, jota itse olen opiskellut, siitä, miten strategisia kysymyksiä pohditaan pitkällä aikavälillä osana päätöksentekoa.

Yksi asia, jonka haluaisin nostaa esille — mikä mietinnössäkkin todetaan — on se, että työelämän tulevaisuudesta puhuttaessa pitää tasa-arvonäkökulman olla esillä, ja ensi kaudella ja siitä eteenkinpäin esimerkiksi perhevapaaudistus on aivan keskeinen osa.

Mutta oikeastaan haluaisin kysyä arvoisalta työministeriltä yrittäjyyden eri muodoista. Työelämän murroksessa yksi iso asia on se, että yrittäjyys monipuolistuu: on erilaisia verokortteja, erilaista kevytyrittäjyyttä ja niin pois päin, ja meidän järjestelmä ei oikein vielä tunnista yrittäjyyden eri muotoja. Mitä tälle pitäisi tehdä?

Puhemies Paula Risikko: Myönnän vielä vastauspuheenvuorot: edustajat Hänninen, Talja ja Mäkipää.

13.29 Katja Hänninen vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Monta ajatusta tässä heräsi itsellä. Elikkä silloin 20 vuotta sitten, kun olin nuorena opiskelijana työharjoittelussa Raahen Prismassa, silloin nämä työsuhteet olivat pääsääntöisesti vakituisia ja koko-aikaisia, mutta 20 vuotta siitä nyt eteenpäin, niin yhä enemmän on määräaikaista ja osa-aikaisia ja työelämä on pirstaloitunut hyvin pitkälti, ja siinäkin mielessä tämä toimeentulokysymys ja kannustavuus on keskeisessä asemassa, kun pohditaan sitä, mikä tämän työelämän murroksen mahdollisuus ja tulevaisuus on. Mutta samalla tietysti koulutuksen murros on myös otettava vakavasti, elikkä se muuntokoulutus ja se, että koulutus vastaa tämänhetkisen työelämän mahdollisuuksiin.

Perhevapaaudistus on välttämätön ensi vaalikaudella, eikä se suinkaan pakota ketään mihinkään, vaan lisää perheiden valinnanmahdollisuuksia.

Arvoisa puhemies! Olisin kysynyt vielä ministeriltä sitä, kannatatteko te robottiveroa.

Puhemies Paula Risikko: Ja sitten vielä kolme puheenvuoroa, Talja, Mäkipää ja Jarva.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 169/2018 vp

13.30 Martti Talja kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Olemme kuulleet, että työ muuttuu. Kaksi kolmasosaa työstä tällä hetkellä tehdään vakinaisissa työsuhteissa. Pätkätoiden määrä tulee lisääntymään, ja se, millä alustalla niitä tehdään, tulee monimutkaistumaan, ja on epäselvää, tehdäänkö työtä työntekijänä vai yrittäjänä, tähän liittyvät erilaiset vakuutusmaksut — siis aidot vakuutusmaksut — sosiaaliturva, eläkevakuutusmaksut. Samalla myös verotuksen osalta me tulemme entistä monimutkaisempaan järjestelmään. Meidän tulee laatia säännöt, miten sitten verotuskohtelua toteutetaan yrittäjien osalta. Mutta sen tuotteen osalta on vielä tärkeämpää miettiä, miten sitten arvonlisäverotusta tullaan kehittämään tulevaisuudessa ja miten saadaan käytännössä verot kannettua ja perittyä, kun myyjä ei ole sijoittunut Suomeen.

Kysyisinkin, miten tässä Euroopan, maailman tasolla ollaan kehittämässä verotuksen arviointia, yhdenmukaistamista. Nimenomaan se koskee alustatalouden tuotteita. Amazon toimii jossakin maailmalla monikansallisesti. Miten Suomen valtio saa perittyä sieltä suomalaisiin kohdistuvat verot oikein?

13.31 Lea Mäkipää sin (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin yhteiskunnan peruspilari on työ ja työnteko. Siitähän me saamme sitten elämisen mahdollisuudet. Täällä on sanottu, että työnkuva ja muutokset työelämässä voivat olla rajujakin tulevaisuudessa. Digitalisointi ja teknologia on jo tuttua vuodesta 1980 lähtien, ja ainakin nuoret ovat tämän ajan hermolla, siihen osanneet varautua. Mutta sitten myös mainitaan, että perinteisiä työpaikkoja häviää. Jos ajatellaan myyjiä, kirjanpitäjiä, siivoojia, kassoja, tämöisiä, niin sehän johtaa siihen, että meidän pitää valmistautua pitkälle tulevaisuuteen, millä me korvaamme nämä.

Kaikki viisaus ei ole varmaan ministeriössä, vaan pitäisi semmoista pitkää yhteistä tulevaisuutta kehittää. Kun yrittäjillä on tietysti tieto, mihinkä tarvitaan työntekijöitä, ja sitten koulutuspuolella koulutetaan heitä, niin pitäisi olla yhteistä tietoutta yrityksissä, koulutuksen, yliopistojen osalta, että pystyttäisiin vastaamaan näihin [Puhemies koputtaa] haasteisiin. Sitten täällä on kyllä aiheellista tämä digitalouden verovaje, [Puhemies koputtaa] joka on toista miljardia. Kysyisinkin, mitenkä siihen pystytään vastaamaan.

Puhemies Paula Risikko: Yksi vastauspuheenvuoro vielä, edustaja Jarva. Sen jälkeen edustaja Väyrysen varsinainen puheenvuoro ja sitten ministerillä muutama minuutti vastausaikaa.

13.33 Marisanna Jarva kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hyvää keskustelua on ollut tähän mennessä. Työelämä todellakin muuttuu, ja ensi kaudella on pakko tehdä sosiaaliturvan kokonaisuudistus, myös perhevapaaudistus, jotta niissä voidaan yhdistää ja byrokratiaa purkaa sen osalta, että työ, yrittäjäyys, opiskelu, perhe, vapaa-aika ja arki voidaan yhdistää mielekkäällä tavalla ja pystytään kannustamaan siihen, että perheen perustaminen on mahdollista tavallaan missä iässä ja perheenvaiheessa tahansa, että yhteiskunta ei ohjaa siihen, että työ olisi se ensisijainen asia, vaan perheen yhdessäolo on varmasti se, mitä kuitenkin moni odottaa. Mutta työtä pitää lisätä ja työhön osallistumista pitää lisätä.

Pakko kuitenkin tuohon edustaja Immosen puheenvuoroon sen verran palata, että kävimme sivistysvaliokunnan kanssa Japanissa muistaakseni toissa vuonna. Siellä taas huomattiin, mitä työn muutos on tehnyt, kun maahanmuuttajia ei oteta vastaan ja keskittymis-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 169/2018 vp

tä tapahtuu. Japani on todennut kansallisesti, että keskittyminen on liiallista, kaupungistuminen on liiallista, ja heillä on todella ongelmia nyt saada työntekijöitä riittävästi koko maahan. Siellä tulee olemaan isoja ratkaisuja, ja siitä Suomen on katsottava mallia.

Puhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Sitten puhujalistaan.

13.34 Paavo Värynen tl: Arvoisa puhemies! Tämän tulevaisuusvaliokunnan mietinnön ensimmäinen ponsi on mielestäni ylivoimaisesti tärkein. Siinä edellytetään, että valtioneuvosto luo vaihtoehtoisia skenaarioita ja toimintamalleja myös sen varalle, että muutos globaalissa toimintajärjestelmässä on pysyvä tai hyvin pitkäaikainen. Valitettavasti tähän tärkeimpään asiaan valiokunnassa ei ehditty ollenkaan paneutua.

Mehän elämme nyt maailmassa ja Euroopassa syvälle käypää muutosta. Siirrytään uuteen aikakauteen. Kylmän sodan kauden päätyttyä alkoi hallitsemattoman globalisaation ja ylikansallisen yhdentymisen kausi. Se on nyt tullut tiensä päähän. Sehän on synnyttänyt globaalit työmarkkinat, valtavat tuloerot maailmanlaajuisesti eri maihin, valtavat varallisuuserot. Vanhoissa teollisuusmaissa on syntynyt suurtyöttömyyttä ja siihen liittyviä ongelmia. Ihmisillä on ikävä tunne, että ei voi enää vaikuttaa asioihin, kun niin paljon valtaa on siirtynyt markkinavoimille ja ylikansalliseen päätöksentekoon. Tätä vastaan kansat nyt reagoivat. Yhdysvaltain presidentinvaalit olivat tästä loistava esimerkki ja Euroopan tulokset tuovat tätä samaa tyytymättömyyttä esiin.

Mihin tämä kaikki johtaa, emme tiedä, mutta mielestäni neljä johtopäätöstä kuitenkin voidaan tehdä:

Ensimmäinen on se, että kansallisvaltioiden asema vahvistuu. Liian pitkälle edennyt ylikansallisuutta eurooppalaisessa ja globaalissa järjestelmässä tullaan purkamaan ja kansallisvaltiot vahvistuvat.

Toinen johtopäätös on, että kauppapolitiikkaan tulevat uudet säännöt. Eri valtiot pyrkivät siihen, että niiden kuluttamat tavarat tuotettaisiin mieluummin omassa maassa. Yhdysvaltain kauppapolitiikkahan tähän osaltaan johtaa, ja muut ovat pakotettuja seuraamaan mukana.

Kolmas muutos on se, että suhtautuminen ihmisten liikkuvuuteen muuttuu sekä globaalitasolla että myös Euroopan unionissa. Muun muassa YK:n siirtolaisuussopimus on selvästi vanhentunut ja se pitäisi uudistaa heti, kun se on voimaan saatettu.

Ja neljäs kohta, jossa muutos tulee näkymään, on se, että ihmiskuntapolitiikan arvo kasvaa. Pyritään korjaamaan globalisaation synnyttämiä ongelmia. Pyritään rakentamaan kestävä kehitys Agenda 2030:n pohjalta. Nyt on vain niin, että myöskin tämä Agenda 2030 on osittain vanhentunut. Se on rakennettu sen maailman olosuhteisiin, joka oli ennen tätä globaalia murrosta. On suuri vahinko, että valiokunta ei tähän globaaliin murrokseen pystynyt paneutumaan. Tämä on kysymys, joka jää sitten seuraavassa eduskunnassa ja seuraavassa tulevaisuusvaliokunnassa pohdittavaksi.

Nyt en tiedä, paljonko olen puhunut, kun kello näyttää hulluja aikoja, mutta sanottavani olen sanonut. [Ben Zyskowicz: 3.37!]

Puhemies Paula Risikko: Vielä riittää aikaa, jos haluatte jatkaa.

Niin, paljonko sitä on?

Pöytäkirjan asiakohta PTK 169/2018 vp

Puhemies Paula Risikko: 3.37 on tällä hetkellä. Eli tuo, mikä siellä näkyy, on oikein.

No nythän siihen korjattiin ihan oikea aika. — No niin, voin jatkaa sen verran, että viittasin noihin Yhdysvaltain presidentinvaaleihin, niin siinähan oli se tilanne, että molemmissa pääpuolueissa itse asiassa globalisaation vastaisuus oli pääteema. Donald Trump tuli presidenttiehdokkaaksi ja presidentiksi ja hänen vaalilauseensa oli ”Amerikka ensin”. Pitää saada työpaikkoja takaisin. Globalisaatio on vienyt amerikkalaisilta liikaa työpaikkoja, ja presidenttinä hän nyt tätä pyrkii korjaamaan. Sitten meillä oli Bernie Sanders demokraattien ehdokkaana, joka olisi tullut valituksi ehdokkaaksi, ellei Hillary Clintonia olisi pelastaneet nuo superdelegaatit siellä puoluekokouksessa. Ja hänhän vaati, että liian suureksi revenneet tulo- ja varallisuuserot täytyy kaventaa. Hän puhui sosialismista. Nyt hän ilmoittautuu taas presidentinvaaleihin. Yhdysvalloissa siis globalisaation synnyttämien ongelmien reaktio oli presidentinvaalien pääteema, ja tätä samaa täällä Euroopassakin nyt koetaan. Eduskuntavaalikeskustelussa meille tulee herkulliset puheet tästä ja sitten, kun uusi eduskunta kokoontuu, niin minäkin saan kunnon ryhmäpuheenvuoron ihan oikealla paikallansa. — Kiitoksia.

Puhemies Paula Risikko: Ja sitten ministeri, olkaa hyvä. Riittääkö 5 minuuttia?

13.40 Työministeri Jari Lindström: Arvoisa puhemies! Kiitos keskustelusta.

Edustaja Wallinheimo aloitti kysymällä, miksei nähty tätä koodaripulaa. Erinomainen kysymys. Tuo ennustaminen tuppaa olemaan aika vaikeaa, varsinkin se tulevaisuuden ennustaminen. Joskus olen miettinyt sitä, pitäisikö täällä olla... Tai itse asiassa kyllähän täällä onkin menneisyysvaliokunta. Mehän muistelemme aina vanhoja [Naurua — Ben Zyskowitz: Se on tämä sali!] ja pohdimme sitä, mitä olisi pitänyt tehdä. [Eduskunnasta: Ennen oli kaikki paremmin!] — Ennen oli kaikki paremmin. — Mutta sitten kun pitäisi miettiä sitä, mitä tulee tapahtumaan, niin jopa menee vaikeammaksi. Itse kyllä olen sitä mieltä, että kun eduskunnassa on tämä tulevaisuusvaliokunta, jonka tehtävä on pohtia tulevaisuutta, niin sen roolin miettiminen uusiksi voisi olla kyllä yksi keino sen vahvistamisessa. Siinä olisi itse asiassa paikka sellaisille ihmisille, joilla on näkemystä tulevaisuudesta ja osaaamista siihen. Se on tietysti eri asia, uskotaanko sitä. Mutta ehkä se kuitenkin voisi olla yksi työkalu.

Edustaja Wallinheimo ja moni muu kysyivät sitten tästä työperäisestä maahanmuutosta, ylipäättään siitä, tarvitaanko. Kyllä tarvitaan. Kyllä Suomi tarvitsee työperäistä maahanmuuttoa, järkevää työperäistä maahanmuuttoa. Ja kun sanon ”järkevää”, niin kovin helposti ja mielelläni lainaan esimerkiksi Kanadan ajattelua siitä. Hehän kertovat varsin avoimesti, että he ottavat maahan ihmisiä, jotka hyödyttävät Kanadaa. Tässä ei pidä sotkea kahta asiaa keskenään. Maahanmuuttoa on monenlaista, on humanitääriin maahanmuutto, joka on tietenkin ihan oma lukunsa, mutta sitten on työperäinen maahanmuutto. Kyllä me sitä tarvitsemme, ja meillä on vielä paljon tekemistä siinä.

Edustaja Torsti, kysyitte jo maassa olevien maahanmuuttajien hyödyntämisestä. Siellä on potentiaalia. Me olemme tehneet paljon toimenpiteitä, ja me olemme panneet koto-koulutuksen uusiksi. Me olemme resursoineet sitä puolta todella paljon ja vieneet sitä yhä enemmän työelämälähtöiseksi. Yhtenä esimerkkinä on SIB-mallin käyttöönotto, joka on tuonut hyviä tuloksia. Eli minä uskon, että me olemme oikealla tiellä, mutta tämä ei tapahdu ihan yhdessä vaalikaudessa, näitten asioitten muuttaminen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 169/2018 vp

Edustaja Immonen, joka ei ole paikalla, kysyi tästä, miten teknologiaa voisi hyödyntää paremmin — puhui väestön ikääntymisestä ynnä muusta. Kyllä varmaan kunnilla ja julkisella sektorilla on vielä paljon tekemistä sillä puolella. Mutta kyllä on tehty. Jos nyt joku esimerkki pitää mainita, niin se löytyy tuolta selonteosta, maininta Työmarkkinatorista. Itse pidän sitä ihan fiksuna ajatuksena: alusta, jolle kootaan kaikki yhteen paikkaan sekä työnhakijoille että sitten työvoimaa tarvitseville. Teknologiaa voi hyödyntää, mutta itse kyllä sitä ajattelua puolustan, että se ei koskaan tietenkään korvaa ihmistä.

Puheenjohtaja Stefan Wallin nosti esille automatisaation ja robotisaation ja kysyi, onko tämä uhka vai mahdollisuus. Jos me tämän fiksusti teemme, niin ilman muuta se on mahdollisuus mielestäni. Jos me pidämme sitä uhkana... Siellä on uhkia, meidän pitää ne tunnistaa ja taklata, mutta itse väitän, että Suomi yhteiskuntana on semmoinen, että kun me pidämme koulutuksesta ja osaamisesta huolta, niin me selviämme tästä asiasta voittajana, se on enemmän mahdollisuus.

Edustaja Toivola nosti esille syrjinnän työelämässä, ja se on tietenkin iso ongelma. Silloin tullaan juuri niihin väestöryhmiin, joissa olisi potentiaalia työllistyä mutta jotka eivät syystä tai toisesta pääse sinne työmarkkinoille. Minulla ei ole mitään mitään ohjelmaa vastaan, mutta sen ohjelman pitäisi johtaa johonkin ajattelunmuutokseen. Että ohjelma on ihan ok, mutta kyllä se lähtee asenteista ja siitä, että kiinnitetään huomiota siihen ihmisen osaamiseen, ei ulkoisiin seikkoihin, jotka ovat ihan sivuseikka, epäolennaisia. Tässä meillä on paljon tekemistä tässä yhteiskunnassa.

Edustaja Kiuru nosti esille urheilun ja kulttuurin ja niiden roolin työelämässä. Tämä on aika lailla hyvä esimerkki siitä ja semmoista ajattelua omasta työurastani — minähän tein vuorotöitä, urheilijat ja kulttuurin työntekijät tekevät ihan omanlaisellaan tavalla työtä. Jotta näihin pystyttäisiin vastaamaan, niin siihenkin lainsäädännöllä voidaan tehdä asioita, ja niinhän me olemme yrittäneet tehdä. Joko sovelletaan lakia tai ei sovelleta lakia, mutta pitää tunnistaa, että työelämä on todella pirstaloitunutta, että on todella monia tapoja tehdä töitä. Ennen kaikkea just sieltä urheilun ja kulttuurin puolelta löytyy niitä uusia tapoja tehdä työtä. Pitää varmistaa se, että me emme lainsäädännöllä estä sitä puolta kehittymästä.

Edustaja Sarkkinen kysyi siitä, pitäisikö olla joku tuki tälle muutokselle. Minun mielestäni se on varmaan välttämättömyys, koska me tiedämme, että meidän täytyy tehdä asioita toisella tavalla. Mutta sitten siinä on se uhka, että jos me teemme jotakin yksijakoisesti, yksiniitisesti, niin voi käydä niin, että joillakin alueilla menetetään työpaikkoja. Tämä muutos täytyy tehdä hallitusti, silloin se onnistuu.

Ja edustaja Sirén kysyi yrittäjyyden monipuolistumisesta, siitä että järjestelmät eivät tunnista kaikkea. Se on ihan totta, että meillä on edelleen siellä tekemistä. Mutta väitän, että tässäkin tällä alustataloudella, näillä uusilla keksinnöillä, on jo nyt pystytty löytämään vastauksia yrittäjyyteen ja löytämään uusia tapoja yrittää. Minun mielestäni me olemme oikealla tiellä. Mutta jälleen kerran toistan sitä, että jos meillä ei ole osaaminen kunnossa, niin me tälläkin puolella jääme jälkeen.

Päätän tämän vastaamalla edustaja Hännisen kysymykseen robottiverosta. Verot ovat tosi tärkeä asia, mutta itse mieltäisin sitä tosi tarkkaan, niin että me emme vain sitten verolla estä niitä investointeja Suomeen. — Kiitos.

13.46 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Ensinnäkin lämmin kiitos valiokunnalle ja sihteeristölle erittäin hyvästä yhdessä tekemisen prosessista. Olemme tulevaisuusvaliokunnassa hyvä esimerkki tulevaisuuden ennakkoinnin osaamisesta — emme

Pöytäkirjan asiakohta PTK 169/2018 vp

siis ennusta vaan ennakoimme — mutta olemme hyvä esimerkki myös yhdessä tekemisen taidoista.

Tulevaisuusselonteon tehtävänä on tunnistaa päätöksenteon kannalta tärkeitä, tulevaisuudessa erityisesti huomiota vaativia asioita, ja tällä kaudella selonteon aiheena on tosiaan työn murros ja suomalaisen työn tulevaisuus. Ensimmäisen kerran tämä selonteko oli kaksiosainen, ja se on mahdollistanut laaja-alaisemman ja syvällisemmän keskustelun tästä tärkeästä aiheesta. Tämä on ollut erittäin toimiva tapa, ja toivottavasti jatkossakin toimitaan näin. Vaikka tulevaisuusselonteolla ja kestäväen kehityksen toimintaohjelman seurannalla — jotka siis molemmat ovat tulevaisuusvaliokunnan keskeisiä tehtäviä — on liittymäpintoja, näiden kahden asian yhdistäminen ei mielestäni ole järkevää, sillä molemmilla on selkeästi omat tehtävänsä tulevaisuuskeskustelussa. Tällainen kaksiosainen menettely sopisi kyllä kumpaankin selontekoon.

Tämä meidän mietintömme on laaja — sehän on lähes 30 sivua — joten otan tässä puheenvuorossani vain pari omasta mielestäni keskeistä ja tärkeää asiaa esille:

Kuten tuossa debattipuheenvuorossani jo sanoin, teknologian kehittyminen on erittäin hyvä asia, koska se luo uutta työtä, mutta teknologian kehittymiseen ja kehittämiseen liittyy myös tarve käydä yhteiskunnassa laaja-alaista eettistä keskustelua teknologian hyödyistä ja haitoista. Tästä esimerkkinä on tekoälyratkaisujen suunnittelussa tehtävät voimakkaat mutta näkymättömäksi jäävät arvovalinnat. Algoritmien säätelössä verkkoympäristössä käyttäjä ei tiedä, miten algoritmi ohjaa ja mitä aineistoja ja suosituksia hänelle näytetään. Tiedon käyttö edellyttää aineiston muokkaamista suuremmiksi kokonaisuuksiksi ja näiden kokonaisuuksien asettamista arvojärjestykseen periaatteilla, joista käyttäjällä ei välttämättä ole tietoa. Tulevaisuudessa tämän muokkaamisen toteuttavat oppivat algoritmit nopeana ja automaattisena prosessina, johon liittyy syrjivien käytäntöjen riskin kasvaminen.

Jos ihminen ei tiedä, miten ja miksi kone tekee jotakin, saattaa kone käyttää ihmistä eikä ihminen konetta. Jotta näin ei pääsisi käymään ja tekoäly pysyisi todellakin tukiälyn roolissa, meidän on varmistettava, että ihmisen ja koneen työnjakoa ja automatisoidun päätöksenteon rajoja tarkkaillaan jatkuvasti. Digitaalisen maailman hallinta ja ohjaus vaativat visioita ja tulevaisuudennäkymää siitä, mikä on tavoiteltava yhteinen hyvä, ja siihen liittyen eettisten näkökulmien ja datan järjestelyperiaatteita on arvioitava ja yhteensovitettava jatkuvasti. Tätä tulisi tehdä monitoimijaisesti, muun muassa insinöörien, yhteiskuntatieteilijöiden ja humanistien yhteistyönä. Tällä hetkellä toimimme liian paljon omissa poteroissamme.

Käytännön tasolla tarvitaan teknologian ja siihen liittyvien toimintakäytäntöjen suunnittelua yhdessä teknologian kehittäjien ja käyttäjien kesken, olipa sitten kysymys terveydenhuollosta, opetusteknologiasta, verotuksesta tai mistä tahansa julkisesta palvelusta. Päätäjien tulee tiedostaa jatkuva eettisen harkinnan tarve soviteltaessa yhteen ja säänneltäessä kansalaisten yksityisyyden, yritysten toimintavapauden ja julkisen sektorin tehokkuuden rajaviivoja. Varoittavana esimerkkinä on Kiinassa pilotointivaiheessa oleva kansalaisesta kerättävään tietoon pohjautuva automaattinen pisteytysjärjestelmä, joka vaikuttaa kansalaisten sosiaalietuuksiin ja vakuutusehtoihin. Tämä ei ole mielestäni eettistä ja oikeaa kehitystä. Tarvitsemme myös jatkuvasti ylläpidetyn varasuunnitelman teknologiayhteiskunnan kriisiytymisen varalta.

Tulevaisuusvaliokunta ehdottaa lausumassaan teknologian eettisen arvioinnin kehittämistä esimerkiksi eri toimijoita yhteen keräävän verkoston tai keskuksen avulla. Teknolo-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 169/2018 vp

gian etiikasta ja teknologian yhteiskunnallisten vaikutusten arvioinnista on tehtävä suomalaisen yhteiskunnan kärkeäsiä.

Arvoisa puhemies! Ihan lyhkäsesti toiseen tärkeään asiaan: Kestävän toimeentulon turvaamisen haaste pakottaa meidät pohtimaan myös hyvinvointia ja sen mittaamista uusilla tavoilla, ja tulevaisuusvaliokunta onkin toistuvasti muistuttanut, että kestäväan kehitykseen kuuluu myös hyvinvointitalous ja että tarvitsemme bruttokansantuotteelle rinnakkaisia hyvinvointitalouden mittareita. Kansantalouden tilinpidon mittari, bkt, on taloudellisen toiminnan mittari, joka ei mittaa suoraan hyvinvointia eikä kestäväan kehitystä. Siksi olemme kirjanneet tästä asiasta ponnen, jossa edellyttämme, että valtioneuvosto täydenntää valtion tulo- ja menoarviota laadittaessa bkt-mittaria luonnonvarojen kulutusta sekä hyvinvoinnin määrää paremmin arvioivalla satelliittitilinpidolla ja yhdistelmäindikaattoreilla.

13.52 Hanna Sarkkinen vas: Arvoisa puhemies! Ilmastomuutos, luonnonvarojen ylikulutus ja luonnon monimuotoisuuden romahtaminen ovat aikamme kohtalonkysymyksiä. Vastauksemme näihin haasteisiin määrittävät tulevien sukupolvien elämän ja työnteon puitteet. Ilmastomuutoksen hillitseminen ja elämäntapamme muuttaminen yhteensopivaksi luonnon asettamien reunaehtojen kanssa tarkoittaa isoa yhteiskunnallista murrosta. Tapamme tuottaa, kuluttaa, liikkua, asua ja syödä on muututtava nopeasti. Myös tuotannon ja työnteon on muututtava.

Halpa ja helposti saatava fossiilienergia on yli 150 vuotta muodostanut taloudellisen ja yhteiskunnallisen järjestelmämme aineellisen perustan ja muovannut tuotantojärjestelmiä, kulutustottumuksia, elinympäristöjä, valtarakenteita ja sosiaalisia suhteita. Kapitalistista markkinataloutta siten kuin me sen tunnemme ei olisi ollut olemassa ilman uusiutumaton energiaa. Talouskasvu on aina merkinnyt lisääntyvää luonnonvarojen käyttöä, ja myös iso osa työstä on kytköksissä fossiilitalouteen. Nyt tämän järjestyksen on muututtava nopeasti ja kokonaisvaltaisesti.

Arvoisa puhemies! Kyse on suuruusluokaltaan hyvinvointivaltion rakentamiseen verrattavissa olevasta tehtävästä. Voidaan puhua koko yhteiskunnan ekologisesta jälleenrakennuksesta. Se edellyttää kulttuurisen muutoksen lisäksi muun muassa huomattavasti nykyistä tiukempaa, sitovaa ympäristösiäntelyä, ulkoisvaikutusten hinnoittelua todellisten haittojen mukaisesti esimerkiksi verotuksen kautta sekä isoja panostuksia infrastruktuuriin, tutkimukseen ja osaamiseen.

Ilmastomuutoksesta ja tarvittavista ilmastotoimista puhutaan usein uhkakuvien kautta ja pelätään, että työpaikkoja häviää. Isossa kuvassa ilmasto- ja ekokestävän yhteiskunnan rakentaminen on kuitenkin valtava työmaa. Pitää rakentaa raiteita, pitää uusia energiajärjestelmiä, pitää lisätä kierrätystä, pitää korjata tuotteita, pitää investoida kestäväan tuotantoon. Tavaroiden sijaan on keskityttävä palveluihin, määrän sijaan on satsattava laatuun.

Arvoisa puhemies! Tämä kaikki synnyttää uutta ja uudenlaista työtä ja toimeliaisuutta. Kuitenkin on myös selvää, että ilmastokestävän yhteiskunnan rakentaminen merkitsee joidenkin tehtävien, ammattien ja kokonaisten alojen häviämistä tai vähenemistä. Suuret rakenteelliset muutokset eivät ole koskaan ongelmattomia. Kun vanha työpaikka häviää, eivät kaikki löydä osaamiselleen ottajaa. Yhteiskuntapolitiikan on tällöin tultava vastaan, jotta mahdollisimman harva ajautuisi vastentahtoiseen työttömyyteen ja toimeentulovaikeuksiin ja jotta mahdollisimman moni löytäisi uuden tehtävän. Tällainen niin sanottu oikeudenmukainen siirtymä edellyttää, että esimerkiksi koulutuksen rakenteiden ja sisältöjen on muokkaututtava uusiin tarpeisiin ja työelämässä olevien on pystyttävä päivittämään osaa-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 169/2018 vp

mistaan. Täydennys- ja uudelleen koulutuksen tarve kasvaa. Jokaiselle on annettava niihin aito mahdollisuus, ja se edellyttää, että toimeentulo turvataan myös siirtymäkaudella, kun ihminen opiskelee uutta.

Myös yrityksiä on tuettava, kun ne uudistavat tuotantoaan ja toimintatapojaan ympäristökestäviksi ja etsivät uusia markkinoita. Tässä olennaista on tutkimus-, tuotekehitys- ja innovaatio rahoitus.

Arvoisa puhemies! Seuraavan hallituksen tulee luoda Suomelle oikeudenmukaisen siirtymän ohjelma, jossa määritellään ne alat ja alueet, jotka tarvitsevat muutostukea, ja määritellä, miten ilmasto kestävä yhteiskunta rakennetaan sosiaalisesti oikeudenmukaisesti ja miten ihmisiä tuetaan muutoksessa. Ohjelman tulee sisältää mekanismit, joiden avulla päästöperusteisten maksujen ja verojen korotukset korvataan pieni- ja keskituloisille. Siinä tulee tunnistaa ja määritellä keinot, joiden avulla yrityksiä kannustetaan uudistumaan, ja linjata, kuinka jatkuvaa oppimista ja uudelleen koulutusta tuetaan. Ohjelman tulee myös tunnistaa aloja, joille uutta työtä syntyy ja joilla Suomelle avautuu uusia mahdollisuuksia. Oikeudenmukaisen siirtymän ohjelma tulisi laatia yhdessä kansalaisyhteiskunnan toimialojen ja ammattiliittojen kanssa.

Arvoisa puhemies! Yksi viimeaikainen esimerkki siitä, kuinka fossiilienergiateollisuuden alasajossa voidaan huomioida sosiaalinen oikeudenmukaisuus, on Espanjan kivihiili-kaivosten sulkeminen. Espanjassa hallitus ja ammattiyhdistysliike sopivat, että kaivosten sulkemisen vaikutuksia kompensoidaan julkisilla investoinneilla kaivosalueille tarjoamalla uudelleen koulutusta ja mahdollistamalla kaivostyöläisille varhennettu eläke, ja tähän on satsattu miljoonia ja luvattu jopa miljardeja euroja.

Arvoisa puhemies! Turve on Suomessa vastaavassa asemassa kuin kivihiili monissa muissa maissa. Turpeen energiakäyttö aiheuttaa kivihiiltäkin enemmän kasvihuonekaasupäästöjä, ja ilmastotavoitteiden saavuttaminen edellyttää, että turvevoimaa on vähennettävä ja siitä on luovuttava viimeistään 2030-luvulla. Tietyissä paikoissa turveteollisuudella on tärkeä taloudellinen ja työllistävä vaikutus, ja jotta turpeen energiakäytön lopettamisen vaikutukset paikalliseen yhteisöön, työntekijöihin ja yrityksiin voidaan minimoida, tulee suunnitella oikeudenmukaisen siirtymän muutosohjelma, jossa linjataan esimerkiksi korvaavan työn luomisesta ja alueellisen energiahuollon järjestämisestä, ihmisten ja yritysten muutostuesta.

Arvoisa puhemies! Seuraavan hallituksen tulisi laatia oikeudenmukaisen ilmastosiirtymän ohjelma. Ilmastopolitiikka ja työn tulevaisuuden pohdinnat on välttämätöntä saattaa saman otsikon alle.

13.57 Pauli Kiuru kok: Arvoisa rouva puhemies! Muutaman noston otin täältä selonteosta, jotka positiivisella tavalla tarttuivat, kun sitä luin.

Ensinnäkin tämä digitalisaatio asia. Mietinnössä sanotaan suoraan: ”Yhteiskunnassa tulee säilyttää myös mahdollisuus digitalisaatiosta vapaisiin elämänalueisiin.” Ja edelleen sanotaan: ”Jatkuva viriketulva vähentää aivojen tarvitsemaa tyhjää tilaa, joka on luovuuden ammattilaisten mukaan edellytys itsenäiselle ajattelulle, kyvylle aistia heikkoja signaaleja ja synnyttää jotakin kokonaan uutta pelkän reagoimisen sijasta.”

Mietinnössä myös kiinnitetään huomiota siihen, että ihmisten valmius ja kyky lukea ja tulkita ja tuottaa itse pidempiä tekstejä on hyvin nopeasti ja voimakkaasti heikentynyt. Minä uskon, niin kuin tässä mietinnössäkin annetaan ymmärtää, että sillä on vahva yhteys lukemiseen, siihen, kuinka paljon lapsille luetaan, kuinka paljon kirjoja luetaan ja kuinka

Pöytäkirjan asiakohta PTK 169/2018 vp

paljon oma äidinkieli sitä kautta kehittyy. Lukutaidon merkitystä ei varmaankaan koskaan korosteta liikaa. Lukemisen kautta empatiakyky, kyky ymmärtää heikkoja signaaleja, toisten tunteita ja nähdä ikään kuin syvemmälle taaksepäin ja miettiä myös tulevaa, paranee niin lapsilla kuin aikuisilla. Tämä lukutaito on kyllä semmoinen asia, josta kannattaa pitää kiinni. Koulutuksessa nyt on huomattu, että valitettavasti on oppilaita, joilla on ihan selvästi peruskoulun päättämisvaiheessa vaikeuksia luetun ymmärtämisessä, niin että se haittaa sitten jo ihan jatko-opiskelua ja normaalia elämää.

13.59 Saara-Sofia Sirén kok: Arvoisa puhemies! Niin kuin sanottua, tämä keskustelu on todellakin hyvin innostavaa, ja minusta tuntuisi hyvältä idealta, niin kuin tuossa ministerikin ehdotti, että jatkossa pohdittaisiin keinoja, joilla tulevaisuusvaliokunnan roolia ja sen tekemää työtä, tätä näkemyksellistä työtä, voitaisiin hyödyntää nykyistä enemmän meidän päätöksenteossamme. Sellainen kestävä, tulevaisuusorientoitunut päätöksenteko edellyttää juuri sitä, että asioita katsotaan pitkällä perspektiivillä, joka on aina pidempi kuin yksi tai kaksi vaalikautta.

Arvoisa puhemies! Niin kuin edustaja Wallinheimo tuossa kokoomuksen ryhmäpuheen-vuorossa sanoi, niin kokoomus esittää Suomelle jatkuvan oppimisen uudistusta tulevalle hallituskaudella vastauksena ja yhtenä osana ratkaisua koskien tätä työelämän ja työn tekemisen murrosta. Jatkuva oppiminen ja elinikäinen oppiminen on todellakin näitten aiheiden osalta aivan ytimessä, ja keskeistä on myös se, millä tavalla tehdään jatkossa yhteistyötä eri toimijoiden välillä. Kuten mietinnössäkkin sanotaan, täytyy tarkastella eri toimijoiden työnjakoa suhteessa jatkuvaan oppimiseen, vastuuta ja esimerkiksi rahoitusmalleja koskien paitsi työntekijöitä ja työnhakijoita niin myös työnantajapuolta. Lisäksi on ihan selvää, että yhteistyötä eri ministeriöiden välillä täytyy näihin kysymyksiin liittyen lisätä.

Oppimiseen ja koulutukseen liittyen haluan mainita asian, joka aikaisemmissakin puheenvuoroissa tuli ja mietinnössäkkin mainitaan, nimittäin nämä epätarkoituksenmukaiset digitaaliset ratkaisut kouluopetuksessa. Yksi esimerkki, mistä sivistysvaliokunnassa jo alkukaudesta puhuimme aika paljon, oli juurikin tämä digitalisaatio ja sen hyödyntäminen osana opetusta. Todellakin mennään ihan nurinkurisesti eteenpäin, jos lähdetään siitä, että hankitaan oppilaille esimerkiksi tabletteja kouluihin, kun ei ole vielä tapoja käyttää niitä, ei ole vielä sisältöjä eikä ihan osaamistakaan, vaan tarkoituksenmukaista on se, että digitalisaatio tuo lisäarvoa ja tuo jotakin lisää siihen opetukseen.

No, jo tulevaisuusmietinnön ensimmäisessä osassa mainittiin tämä ponsi, että Agenda 2030:n eli YK:n kestävä kehityksen tavoitteet ja toimenpideohjelmat tulisi paremmin hyödyntää ja ottaa huomioon suhteessa tulevaisuuden työhön, ja kestävä kehityksen tavoitteet täytyy todellakin arvioida osana ihan kaikkea päätöksentekoa, mitä me teemme. Yksi hyvä esimerkki tältä kaudelta, jonka haluan nostaa esille, on se, että ministeri Orpon johdolla kestävä kehityksen Agenda 2030 -tavoitteet on tuotu valtion talousarvioon. Seuraava askel voisi olla se, että lähdetään kehittämään erilaisia mittareita bruttokansantuotteen rinnalle, sellaisia, jotka ottaisivat huomioon myös hyvinvointinäkökulmat ja esimerkiksi ympäristö- ja ilmastovaikutukset. Tämä pohdinta on hyvin tärkeää ottaen huomioon niitä haasteita, joita meillä on hyvinvointinäkökulmasta, vaikkapa nuorten syrjäytymistä, mielenterveysongelmia ja lapsiperheköyhyyttä. Tällaiset yhdistelmäindikaattorit toisivat kyllä varmasti uutta tietoa ja sellaista mittaristoa, joita päätöksenteossa voitaisiin huomioida, joskaan nekaan, niin kuin mietinnössäkkin todetaan, eivät aivan ongelmattomia ole ja niitten näkökulmien keskinäistä painottamista voi olla haastavaa tehdä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 169/2018 vp

Haluan nostaa esille myös luovat alat osana tätä työn murrosta. Me tiedämme, että luovilla aloilla on ihan valtava kasvupotentiaali ja esimerkiksi kulttuuritoiminta tuo hyvin monenlaista arvoa meidän yhteiskuntaamme, mutta tämä kasvupotentiaali ja nämä mahdollisuudet eivät aivan ole samassa suhteessa sen kanssa, mikä esimerkiksi taiteilijoiden asema on. Minusta tämä esille nostettu idea siitä, että luovan alan toimijat olisivat yksi tällainen selkeä kohderyhmä, kun pohditaan tulevalla kaudella uutta sosiaaliturvaa, elinkeinopoliittikkaa, verotusta ja tätä kokonaisuutta, olisi hyvä idea.

Eikä voi puhua tulevaisuudesta, ellei mainitse tätä meidän ilmastohaastettamme ja 1,5 asteen raamia. Tämä pitää pitää mielessä ihan kaikessa päätöksenteossa, mitä me teemme, sen me olemme velkaa tuleville sukupolville. Yksi näkökulma on yrityksiin sitoutunut pääoma. Tulevaisuudessa meidän pitää kohdistaa sijoituksia kestäviin kohteisiin ja esimerkiksi valtion yritystuet vain sellaisiin kohteisiin, joissa ei toimita fossiiliselta pohjalta.

14.05 Tarja Filatov sd: Arvoisa puhemies! Kun pohtii työn tulevaisuutta ja murrosta, niin mieleen tulee väkisinkin sellainen sosiaalisessa mediassa kiertävä kuva, jossa on semmoinen lapsuuteni mummopuhelin, paksu luuripuhelin, josta jokainen muistaa, miten siihen vastattiin, ja sitten samaan huoneeseen tulee kaksi kännykkää, älykännykkää, jotka huutavat tämän luuripuhelimen nähdessään, että ”mummo”. Se on sellainen mielikuva, joka mielestäni kuvaa hyvin sitä työn muutosta, mikä meillä teknologian kautta on tapahtunut. Eli toisaalta asiat tapahtuvat niin, että niitä ei oikeastaan huomaakaan, ja toisaalta sitten, kun katsoo taaksepäin, näkee sen ison muutoksen, miten teknologia on muuttanut työnteon tapoja. Esimerkiksi se, miten vaikkapa se meidän hyvin arkinen työkalumme, puhelin, on muuttunut ja mihin kaikkeen sitä nykyään voi käyttää, on mielestäni hyvä ketju teknologian tuomassa muutoksessa. Se on tuonut paljon tehokkuutta, mutta se on tuonut myös paljon sellaista, joka haastaa meitä siinä, että me osaamme selvitä siinä työyhteisössä, joka on täysin toisenlainen kuin silloin, kun puhelimet pysyivät pakoillaan.

Mutta jos miettii tätä selontekoa, niin työ on muutoksessa ja se on hyvin eritahtista eri aloilla. Ja se meidän varmaan on hyvä tunnistaa ja muistaa silloin, kun me varsinkin tässä salissa puhumme siitä muutoksesta, koska ihmiset kokevat tuon muutoksen hyvin eri tavoilla. Teknologia on kehittynyt, työn aika- ja paikkasidonnaisuus vähenee, työ sirpaloituu, mutta samaan aikaan sitä teknologiaa otetaan hyvin huomaamattomastikin käyttöön. Ja yksi iso haaste suomalaisessa yhteiskunnassa on se, että me emme muista antaa aikaa sen teknologian käytön opiskelulle, vaan usein meille tulee uusia ja uusia ohjelmia, joita ei sitten kuitenkaan hyödynnetä täysimääräisesti, koska kukaan ei koskaan ole muistanut opettaa tai ottanut aikaa siihen oppimiseen, että niitä voisi hyödyntää.

No, selonteossa nämä asiat tunnistetaan, ja ne ovat meille kaikille tuttuja. Mutta jos vertaatte sitä ykkösselontekoa ja tätä kakkoselontekoa, niin on pakkoa sanoa, että ensimmäisestä olin innoissani mutta tähän toiseen olin vähän pettynyt, sen vuoksi, että nämä haasteet, joihin meidän pitäisi löytää vastauksia, ovat niin suuria, että ehkä niihin ei tässä kakkoselonteossa oikein oltu ylletty, elikkä se jäi tavallaan vajaaksi. Mutta toisaalta voi olla niin, että ei meillä kenelläkään ole valmiita ja varmoja vastauksia. SDP on tehnyt omassa työssään 2030-ohjelmaa, joka liikkuu osittain näiden samojen teemojen ympärillä, ja se on mielestäni hyvin tuonut meille sitä kuvaa, mitä tulevaisuus tuo tullessaan ja minkälaisiin kysymyksiin meidän pitää löytää vastauksia. Mutta sitä meidän pitäisi osata tehdä myös koko Suomena.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 169/2018 vp

Oikeastaan aika helppo asia ja uudistustarve on se, että me tiedämme, että osaamistasoa on nostettava, toimeentulo on turvattava tulevaisuuden työmarkkinoilla, me tarvitsemme lakiuudistuksia, olipa kyse sitten verotuksesta, sosiaaliturvasta, perhevapaista tai monesta muusta asiasta. Mutta me tarvitsemme myös sitä, että me osaisimme entistä paremmin kytkeä työllisyyspolitiikan ja ilmastopolitiikan toisiinsa, koska uskon, että ilmastopolitiikkaan liittyy paljon sellaisia pelkoja, joissa ihmiset kokevat epävarmuutta, ja moni ajattelee, että tästä tulee se iso uusi muutos, että kun työ on jo muuttunut ja pirstaloitunut ja tuonut ehkä usein myös sitä epävarmuutta, niin ilmastomuutos on se seuraava asia, johon vastataan, ja siitä tulee ikään kuin samantyyppisiä asioita. Mutta Suomi on korkean teknologian maa. Me olemme myös korkean osaamisen maa. Ja sen vuoksi uskon, että meillä on hyvät keinot yhdistää nämä kaksi asiaa toisiinsa sillä tavalla, että me teemme samaan aikaan vahvempaa työllisyyspolitiikkaa ja parempaa ilmastopolitiikkaa.

No, työn murros edellyttää ilman muuta osaamistason nostoa, ja tässä meillä on ehkä kaikkein eniten haasteita. Me olemme puhuneet toisen asteen uudistuksesta, oppivelvollisuuden pidentämisestä, koulutuksen kunnianpalautuksesta. Kaikki nämä ovat välttämättömiä asioita, ja ne edellyttävät koulutuksen kehittämistä kaikilla asteilla — voisi sanoa, että varhaiskasvatuksesta kaikkein korkeimpaan koulutukseen, ehkä niin, että koko ketju menee tutista tohtorinhattuun asti.

Työn muutos on jo nyt läsnä. Me emme puhu vain tulevaisuudesta. Jos ajatellaan tällä hetkellä, niin meillä vuositason syntyy ja kuolee työpaikkoja yli 200 000. Ja jos mietitään vuositason, niin meillä lähes miljoona ihmistä on uudessa työpaikassa, uudessa työssä vuoden sisällä sen vuoksi, että valmistutaan opinnoista, siirrytään eläkkeelle, ja tämä samanaikainen muutoskehitys täällä taustalla on. Puoli miljoonaa suomalaista on aivan valtava joukko, ja se kertoo siitä vauhdista, millä muutokset tapahtuvat. Maailman talousfoorumi totesi, että nykykuorista 65 prosenttia työllistyy tehtäviin, joita ei vielä ole olemassaakaan. Ehkä sekin kuvaa sitä muutoksen vauhtia.

Haluaisin, arvoisa puhemies, sanoa vielä muutaman sanan oppimisesta ja koko koulutuspolitiikan ajatuksesta. Jos me mietimme sitä, millaiseen maailmaan nuoret tulevat toisessa, tällä hetkellä peruskoulua käyvät ihmiset ovat vielä ehkä 2070-luvulla työelämässä, niin että nuoren on opittava lukemaan tulevaa. On opittava hahmottamaan yhä monimutkaisempia kokonaisuuksia. Ja oikeastaan koulutuksen ehkä tärkein tehtävä on osata motiivoida ihmisiä tähän elinikäiseen oppimiseen, kutsuttiin sitä sitten millä nimellä tahansa.

Ilmiöpohjainen oppiminen on yksi väline, joka voisi tässä tuoda ratkaisuja. Se on vahvasti tutkimuspohjaista, ja siinä opiskelija suunnittelee ja toteuttaa itse omaa oppimistansa ja tavallaan omistaa vaikkapa portfolion jossakin tietyssä ammatissa. Mutta tämä ei saa tarkoittaa yksin oppimista, niin kuin se tällä hetkellä on tarkoittanut vaikkapa sitten ammatillisen reformin seurauksena, vaan opettajalla pitää olla vahva rooli ohjaajana ikään kuin sen prosessin eteenpäinviemisessä ja siinä, että opiskelija todella oppii. Ja ilmiöpohjaisessa oppimisessa oleellista on motivaation syntyminen. Autonomian, pysyvyyden ja yhteenkuuluvuuden tunteet ovat usein niitä, jotka auttavat meitä siinä, että se motivaatio syntyy, ja ne ovat juuri niitä taitoja, joita myös työelämässä tarvitaan. — Aika näyttää kulkevan, elikkä ehkä kiitoksia, arvoisa puhemies, tällä kertaa.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Olisi vielä muutama sekunti ollut aikaa, mutta mennään eteenpäin listassa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 169/2018 vp

14.12 Sari Essayah kd: Arvoisa puhemies! Työn ja teknologian murros on varmasti jotakin sellaista, joka haastaa koko yhteiskunnan kaikilla sen osa-alueilla, ja se on myöskin äärimmäisen nopea. Voi olla, että ne visiot, mitä me täällä tänä päivänä käsittelemme, ovat jo muutaman vuoden kuluttua vanhentuneita. Mutta tässä mietinnössä on pyritty 18 sellaiseen toimenpide-ehdotukseen, joilla näihin haasteisiin pystyttäisiin vastaamaan, ja ehkä voisi mainita ainakin kolme semmoista kokonaisuutta, joihin ainakin itse haluan tarttua: ensinnäkin tämä oppiminen, mikä tuli edustaja Filatovin puheenvuorossa erinomaisen hyvin esille, sitten toisaalta se, millä tavalla toimeentuloon liittyvät kysymykset ratkaistaan teknologian muutoksessa, ja sitten myöskin ne eettiset kysymykset, jotka liittyvät tiedon käsittelyyn ja sen tiedon omistamiseen ja sen edelleen prosessointiin.

Ihan lyhyesti muutamalla sanalla näistä kustakin.

Ensinnäkin tällaiset työn murrosvaiheet helposti jakavat ihmisiä menestyjiin ja menettäjiin. On niitä, jotka pystyvät hetkestä ottamaan vaarin ja ikään kuin nostamaan sitä omaa tasoansa ja löytämään polkunsaa, ja sitten niitä, joilla koulutustaso ei riitä ja jotka kokevat, että heidän on vaikea myöskin muuntautua uusiin teknologioihin. Siinä mielessä elinikäisen oppimisen korostaminen ja esimerkiksi tulevalle hallituskaudella siihen satsaaminen on äärimmäisen tärkeä koko suomalaisen yhteiskunnan kannalta. Totta kai koulutuspolun pitää olla sellainen, että siinä panostetaan joka kohdassa siihen, ja erityisesti meillä on paljon ollut keskustelua siitä, millä tavalla peruskoulusta toiselle asteelle siirtyvien osalta tämä nivelvaihe saadaan vietyä eteenpäin.

Samanaikaisesti on pidettävä huoli, että meillä ei joukko ihmisiä digisyrjäydy yhteiskunnasta. Sosiaaliturvan uudistus on se, mitä me tarvitsemme, jos me haluamme todellakin saada osatyökykyiset paremmin työelämään, ja toisaalta me tarvitsemme välityömarkkinoitten kehittämistä. Se on aivan ehdoton edellytys, ja meidän täytyy katsoa rohkeasti muualle Eurooppaan, missä välityömarkkinat ovat paljon paremmissa kantimissa. Italia, Iso-Britannia näyttävät tietä siinä, millä tavalla sosiaalisia yrityksiä, yhteiskunnallisia yrityksiä voidaan tässä käyttää.

Sitten tarvitsemme myös sosiaaliturvan uudistusta niille ihmisille, joitten työ koostuu tänä päivänä erilaisista palasista, elikkä siellä voi olla yrittäjänä tehtyä työtä, siellä voi olla toimeksiantona tehtyä työtä ja sitten ihan palkkakortilla tehtyä työtä. Tämä sirpaletyön kokonaisuus on sosiaaliturvan kannalta haastavaa, se on eläketurvan kannalta haastavaa.

Tekoälyyn liittyvät eettiset kysymykset ihan lyhyesti. Meidän täytyy pystyä määrittelemään sitä, kuka omistaa tätä meistä kerättyä tietoa. Sitä pitää pystyä rajaamaan ja toisaalta huomioida se, kuka voi yhdistellä sitä tietoa, mitä eri lähteistä tulee, ja toisaalta prosessoida sitä uutta tietoa. Tuleeko jossakin kohtaa se raja, jossa tiedon alkuperäinen lähde voi sanoa, että hänestä kerättyä tietoa ei voi enää käyttää uusien tietokantojen lähteenä? Minun mielestäni nämä eettiset rajaukset ovat äärimmäisen tärkeitä ja myöskin lainsäädännön perässä pysyminen näissä kysymyksissä. Ei voi olla niin, että tekniikka vie näitä edellä.

14.15 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Haluan vielä hetken jatkaa hyvinvointitaloudesta ja hyvinvointimittareista, joiden merkitystä tulevaisuusvaliokunta on korostanut ihan sieltä toimintansa alusta alkaen. Hyvinvointitaloushan on osa kestävästä kehitystä, ja hyvinvointitalouden toteuttaminen edellyttää uusien mittareiden käyttöönottoa bruttokansantuotteen rinnalle. Ja teettämässämme selvityksessä tulevaisuusvaliokunnalle on suositeltu erityisesti GPI:n eli aidon kehityksen indikaattorin pilotointia, ja sen toivon seuraavan hallituksen ottavan omakseen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 169/2018 vp

Lisäksi Agenda 2030 -toimintaohjelmaan liittyen on kehitettävä myös uusia työkaluja poliittisten päätösten vaikutusten arviointiin. Vaikutukset hyvinvointiin on arvioitava kaikessa päätöksenteossa. Poliitiikkatoimenpiteiden vaikuttavuuden arvioiminen edellyttää myös laadullisten mittareiden kehittämistä. Ja lisäksi tulevaisuusvaliokunta korostaa ilmiöpohjaisen budjetoinnin edelleenkehittämistä niin, että budjetoinnin kohteeksi valittaisiin hyvinvointia pitkällä tähtäimellä yhteiskunnassa vaarantava ilmiö, esimerkiksi nuorten syrjäytyminen tai osatyökyvyn hyödyntäminen tai työhyvinvointi. Kestävä kehitys kokonaisuudessaan on liian laaja asia ilmiöpohjaisen budjetoinnin käytölle.

Arvoisa puhemies! Hyvinvointivaltiossa pahoinvointia ehkäisevät toimenpiteet ja hyvän ja terveen elämän eri väestöryhmissä mahdollistavat toimenpiteet tulisi nähdä aina hyvinvointi-investointeina eikä kuluerinä. Siksi lapsiin ja nuoriin panostaminen on aina tulevaisuusinvestointi. Panostukset varhaiskasvatukseen, koulutukseen, tieteeseen ja tutkimukseen palautuvat yhteiskunnalle moninkertaisesti takaisin.

Ja eräs tähän koko asiaan liittyvä kokonaisuus on myöskin osatyökykyisten työllistäminen, josta on tänä päivänä täällä puhuttu. Osatyökykyisten työllistamisestä on puhuttu monta vuotta, minun mielestäni vuosikymmeniä, ja edelleen asia on huonosti hoidettu. Ja tulevaisuusselontekokin kuittaa tämän asian kovin lyhyesti. Investoimalla sellaisiin palvelurakenteisiin ja toimintamalleihin, jotka tehokkaalla tavalla tukevat toimintakykyä, lisäävät osaamista ja torjuvat syrjään joutumista, voimme pitkällä aikavälillä päästä tilanteeseen, jossa nopeatkaan muutokset työssä ja työelämässä eivät synnytä suuria ongelmia yksilötasolla tai yhteiskunnassa. Vaikka lyhyellä tähtäimellä ihmisten tukemiseen panostaminen tuottaa kenties kustannuksia, esimerkiksi julkinen työllistäminen, niin pitkällä aikavälillä toteutuvat hyvinvointihyödyt tekevät panostuksista taloudellisesti kannattavia. Mikäli panostukset ihmisten hyvinvointiin jätetään tekemättä, se näkyy väistämättä yhteiskunnan huono-osaisuutena, syrjään joutumisena ja niistä aiheutuvina kustannuksina. Hyvinvointitaloudessa on tärkeää osata arvioida ja laskea myös näiden vaihtoehtokustannusten hinta.

Yksi käyttökelpoinen mahdollisuus olisi pitkäkestoisten työpaikkojen luominen järjestöihin. Järjestöissähän tehdään paljon yhteiskunnallisesti merkittävää ja tärkeää työtä esimerkiksi ikäihmisten kotiapuna, mitä mikään muu taho ei yhteiskunnassa hoida. Puiden kantaminen, kaupassa käyminen ja lumityöt mahdollistavat ikäihmisten kotona asumisen pidempään. Lisäksi työntekijän näkökulmasta pienikin työnteko parantaa hyvinvointia ja lisää kokemusta yhteiskuntaan kuulumisesta. Jo pelkkä osallistuminen on palkitsevaa ja voimaannuttavaa, mutta sen hyöty kuitenkin usein heikkenee, jos se ei johda riittävään toimeentuloon.

Ja tämän mahdollistamiseksi tarvitaan pikaisesti sosiaaliturvauudistus, joka huomioi joustavasti ihmisten erilaiset tilanteet. Työnteko, yhteiskunnallinen aktiivisuus ja eri syillä maksettavat sosiaalietuudet on nykyistä paremmin yhdistettävä, jolloin ihmisten toimeentulo on kaikkina hetkinä turvattu. Joustavan perusturvan avulla on varmistettava, etteivät ihmiset joudu tilanteidensa muuttuessa tulottomiksi tai byrokratialoukkuihin, jotka estävät työteon ja osallistumisen.

Arvoisa puhemies, ihan tähän loppuun haluan tuoda esille vielä yhden Suomen tulevaisuuden kannalta keskeisen viestin, jonka valiokunta halusi nostaa mietinnössään esille. Suomen menestyminen on tarina siitä, miten pieni, köyhä maa nousee yhteiskunnaksi, jossa lähtökohdat eivät määritä sitä, mitä ihmisestä voi tulla. Tämä jälleenrakennustarina on vahvuutemme niin pitkään kuin se on totta. Valiokunnassa jaettiin yhteinen näkemys siitä,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 169/2018 vp

että meidän päättäjien ja tulevienkin päättäjien tulisi sitoutua pitämään tämä tarina totena ja tehdä kaikkensa poistaakseen eriarvoisuutta. — Kiitos.

14.20 Tarja Filatov sd: Arvoisa puhemies! Helppo olla samaa mieltä siitä, että eriarvoisuus on varmasti se iso kärkihaaste, joka meillä on. Jos me emme sen kehitystä saa kuriin, me epäonnistumme monessa muussakin asiassa.

Se, minkä vuoksi halusin pyytää vielä lyhyesti puheenvuoron, liittyy osaavan työvoiman riittävyyteen. Me puhumme paljon siitä, mitä me teemme koulutuksessa ja mitä kaikkea pitää osata, mutta itse asiassa meillä on aika paljon vähemmän välineitä siihen, miten me saamme osatyökykyiset paremmin työmarkkinoille. Mielestäni edustaja Essayah kuvasi tässä hyvin välityömarkkinoiden merkitystä, mutta meillä yleensä aina ajatellaan niinpäin, että ihmistä pitää jumpata niihin olemassa oleviin työpaikkoihin, ja se prosessi kulkee vain näinpäin. Itse uskon siihen, että kun meillä alkaa olla pulaa tietyistä ammattiteikijöistä ja kun työelämän kehitys on koko ajan kulkenut siihen suuntaan, että yhden ihmisen pitää osata enemmän ja enemmän ja enemmän, niin tässä asiassa me joudumme ikään kuin palaamaan vanhaan ja niitä moniulotteisia työpaikkoja tietyllä tavalla joudutaan vähän palastelemaan, koska sitä kaikkea osaamista ei löydy yhdestä ihmisestä. Sen vuoksi meidän pitäisi kehittää niitä menetelmiä, joilla töitä pilkotaan, jotta syntyy se riittävä osaaminen, jota tarvitaan — mutta samalla tavalla jotta myös osatyökykyiset voivat tehdä niitä töitä, joita tässä yhteiskunnassa on, ettei aina odoteta, että meillä on se 120-prosenttinen työntekijä. Voisi melkein ehdottaa, että Oivon ja Kerättären raportin voisi liittää tähän tulevaisuusselontekoon yhdeksi välineeksi siihen, miten osatyökykyisiä saataisiin paremmin työmarkkinoille.

Toinen asia liittyy tähän digiuskoon: Suomi on siinä mielessä huippumaa, enkä ollenkaan sitä paheksu. Se on se, joka vie meitä eteenpäin, mutta meidän todellakin täytyy muistaa, että meillä on miljoona ihmistä, joiden digitaidot ovat vajaat. Eli jos meidän yhteiskuntamme siirtyy palveluissa, koulutuksessa ja kaikessa muussa koko ajan enemmän digitaaliseen maailmaan, niin on oltava aivan erilaiset panostukset kuin tähän asti siihen, että ihmiset pysyvät tässä mukana, ja senkin kehityksen on lähdettävä sieltä muksusta mummoon asti. Ei riitä, että me ajattelemme niitä nuoria koululaisia.

En tiedä, huomasitteko — siitä nyt on jo muutama kuukausi aikaa — kun oli uutisia, joissa kerrottiin britannialaisesta paikasta, jossa on näitä Facebook-robotteja, jotka vahtivat sitä, mitä sisältöä Facebookissa on. Siellä jouduttiin sulkemaan kaksi robottia sen vuoksi, että nämä valvontarobotit olivat kehittäneet oman kielen ja ruvenneet keskustelemaan keskenään. Ne siis tsättäilivät Facebookissa omia juttujansa, ja ihminen, joka ne oli sinne laittanut valvomaan sisältöä, ei enää tiennyt, mistä ne keskusteleivat, ja sen vuoksi ne jouduttiin sammuttamaan. Tämä on mielestäni hyvä esimerkki siitä, että niiden eettisten pohdintojen, joita teknologiaan ja keinoälyyn liittyy, pitäisi jo olla täällä eikä vasta tulevaisuudessa, ja siinä mielessä on hyvä, että valiokunta on kiinnittänyt myös tähän asiaan huomiota.

14.23 Sari Essayah kd: Arvoisa puhemies! Vielä muutama sananen näistä osatyökykyisistä. Eli on äärimmäisen tärkeää, että me kehitämme lainsäädäntöä, joka mahdollistaa sen, että myös sellainen henkilö, joka tosiaankaan ei ole sataprosenttisesti työkykyinen, pystyy olemaan työmarkkinoilla mukana, ja toisaalta että hänen sosiaaliturvaansa voidaan myöskin käyttää osana tukea, jolla hänet voidaan saada mukaan työmarkkinoille. Elikkä osaksi

Pöytäkirjan asiakohta PTK 169/2018 vp

palkkatukea pitää pystyä yhdistämään hänen sosiaaliturvansa osia. Siinä mielessä, kun on valtavan paljon esimerkiksi sellaisia vammaisia, joilla on eläke, jotka haluaisivat jättää sen lepäämään ja jotka haluaisivat osallistua omalla panoksellaan työelämään, tämä pitäisi meidän pystyä tehdä mahdolliseksi. Joittenkin kohdalla siihen tarvitaan ihan erityinen yrittämuoto, jotkut ovat niitä, jotka pärjäävät siellä työelämässä, mikäli heillä on esimerkiksi työnohjaaja mukana, mutta nämä keinot meidän pitää kyllä löytää, koska muutoin me emme voi tavoitella ensin 75:tä ja sitten jatkossa jopa 80:tä prosenttia työllisyysasteessa. Kaikki niin sanotusti kynnelle kykenevät on saatava sinne työelämään mukaan, ja useimmiten on näin, että nimenomaan niillä osatyökykyisillä, jotka tänä päivänä ovat työelämän ulkopuolella, on useimmilla valtavan suuri halu olla työelämässä, ja tämä pitää yhteiskunnan olla mahdollistamassa.

Sitten ehkä vielä tähän sosiaaliturvaan. Elikä kristillisdemokraattien malli kannustavasta perusturvasta lähtee juuri siitä, että sosiaaliturva ja työ pystytään yhteensovittamaan tavalla, joka kannustaa työn vastaanottamiseen eikä myöskään aiheuta sellaisia byrokraatia- ja viiveloukkuja, joitten takia ihminen saattaa jäädä, niin kuin tänä päivänä, useiksi viikoiksi ilman tuloa mistään suunnasta. Ja toisaalta näitten selvitysten määrä on aivan kohtuuton ottaen huomioon sen, jos ihminen haluaa ottaa lyhytaikaisen työn tai määräaikaisen työsuhteen vastaan. Siinä mielessä tämä meidän reaaliaikainen tulorekisterimme, joka on lähtenyt nyt tänä vuonna liikenteeseen, tarjoaa hyvän pohjan siihen, että me pystymme samaan rekisteriin saamaan palkkatulon ja myöskin sosiaaliturvan, ja sitten kun siihen tulee se verottajan osuus mukaan, niin silloin reaaliaikaisesti henkilön sosiaaliturvan ja työn yhdistelmä on sellainen, joka ei jätä häntä huonompaan asemaan kuin jos hän ei olisi ottanut työtä vastaan ollenkaan.

Edustaja Mäkisalo-Ropposelle suomalaisen yhteiskunnan tasa-arvosta: koulutus on ehdottomasti se tie. Se, että me pidämme koulutuksen tasa-arvosta huolta, on se tie, mikä on Suomessa mahdollistanut sen, että meille ei ole syntynyt sen tyyppistä sanan varsinaisessa merkityksessä olevaa luokkayhteiskuntaa, niin kuin monissa maissa on. Meillä on se sanonta, että ei niin pientä töllyä, josta ei tohtoriksi, ei niin pientä mökkiä, josta ei maisteriksi, ja tästä meidän pitää kyllä pitää suomalaisessa yhteiskunnassa kiinni.

14.26 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Tuosta edustaja Essayahin viimeisestä lauseesta tuli oikeastaan mieleeni yksi meidän tulevaisuusvaliokunnan asiantuntija, joka kertoi koulun tämänhetkisestä tilanteesta seuraavasti — tämä on nyt suora lainaus — eli tästä eriarvoisuuden kehittymisestä: ”Meidän koulussa erot lasten välillä ovat huikeita, ja lapset ovat aivan pienestä asti tietoisia niistä. Osa tuodaan koulun pihalle sadan tonnin autoilla, osa huolehtii vaatteistaan ja syömisestään itse ekaluokkalaisesta lähtien. Osa käy lomilla sukeltamassa vanhempien kanssa, osa viettää koko loman yksin kotona. Nämä lapset ovat tietoisia rajoista, he pysyvät omissa porukoissaan, ja heikompiosaiset ajattelevat, ettei heillä koskaan ole samoja mahdollisuuksia kuin muilla. ’Mä tiedän, että tässä maailmassa ei ole mulle mitään paikkaa’, kuvasi yksi ekaluokkalainen lapsi tilannetta itse.” Eli tämä on se tämän päivän todellisuus, jossa meidän lapset ovat, ja tämä oli tosiaan suora lainaus meidän asiantuntijan lausunnosta.

Minun mielestäni tämä eduskunta on se paikka, jossa meidän tehtävämme on varmistaa, että jokaiselle lapselle ja nuorelle on tässä yhteiskunnassa se oma paikka. Me teemme täällä niitä päätöksiä, joiden perusteella sitten tämä mahdollistetaan tai tämä tulee mahdotto-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 169/2018 vp

maksi. Tulevaisuus ei vyöry meidän päällemme, se tehdään yhdessä, ja politiikkatoimet ovat niitä tekoja, joilla sitä tulevaisuutta rakennetaan.

Keskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi valiokunnan ehdotuksen kannanotoksi valtioneuvoston selonteon VNS 5/2018 vp johdosta. Asian käsittely päättyi.